

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 16ης Ιουνίου 2011*

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-208/08 και T-209/08,

Gosselin Group NV, πρώην Gosselin World Wide Moving NV, με έδρα το Deurne (Βέλγιο), εκπροσωπούμενη από τους F. Wijckmans και S. De Keer, δικηγόρους,

προσφεύγουσα στην υπόθεση T-208/08,

Stichting Administratiekantoor Portielje, με έδρα το Ρότερνταμ (Κάτω Χώρες), εκπροσωπούμενη από τον D. Van hove, δικηγόρο,

προσφεύγουσα στην υπόθεση T-209/08,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους Α. Bouquet και F. Ronkes Agerbeek,

καθής,

με αντικείμενο προσφυγή με αιτήματα την ακύρωση της αποφάσεως C(2008) 926 τελικό της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/38.543 — Υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων), όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση C(2009) 5810 τελικό της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 2009, και, επικουρικώς, την κατάργηση ή μείωση του προστίμου που επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους Σ. Παπασάββα, προεδρεύοντα, N. Wahl και A. Dittrich (εισηγητή), δικαστές,

γραμματέας: J. Plingers, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 29ης Απριλίου 2010,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό

1. Αντικείμενο της διαφοράς

- 1 Κατά την απόφαση C(2008) 926 τελικό της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/38.543 — Υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων) (στο εξής: Απόφαση), της οποίας περίληψη δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της 11ης Αυγούστου 2009 (ΕΕ C 188, σ. 16), η Gosselin Group NV μετείχε σε σύμπραξη στην αγορά υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο, με σκοπό τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών, την κατανομή της αγοράς και την καταστράτηγηση της διαδικασίας προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκθέτει ότι η σύμπραξη λειτούργησε για 19 περίπου έτη (από τον Οκτώβριο του 1984 έως τον Σεπτέμβριο του 2003). Τα μέλη της καθόριζαν τις τιμές που αναγράφονταν σε εικονικές προσφορές (στις επανομαζόμενες «προσφορές διευκολύνσεως», στο εξής: ΠΔ) προς τους πελάτες και αποζημιώνονταν μεταξύ τους για τις απορριφθείσες προσφορές μέσω ενός συστήματος οικονομικών αντισταθμίσεων (στο εξής: προμήθειες).

2. Προσφεύγουσες

- 2 Η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-208/08, Gosselin Group (στο εξής: Gosselin), συστάθηκε το 1983 και φέρει την εν λόγω επωνυμία από τις 20 Δεκεμβρίου 2007. Η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-209/08, Stichting Administratiekantoor Portielje (στο εξής: Portielje), κατέχει το 92 % των μετοχών της Gosselin και η Vivet en Gosselin NV κατέχει το υπόλοιπο 8 %. Το 99,87 % των μετοχών της δεύτερης εταιρείας ανήκει στην Portielje, νομικό πρόσωπο το οποίο δεν ασκεί εμπορική δραστηριότητα, απαρτίζεται από οικογενειακώς συνδεδεμένους μετόχους και έχει ως σκοπό τη διασφάλιση ενιαίας διαχείρισως.
- 3 Κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους που έληξε στις 30 Ιουνίου 2006, η Gosselin πραγματοποίησε ενοποιημένο συνολικό κύκλο εργασιών ύψους 143 639 000 ευρώ και η Portielje πραγματοποίησε ενοποιημένο συνολικό κύκλο εργασιών ύψους 0 ευρώ.

3. Διοικητική διαδικασία

- 4 Κατά την Απόφαση, η Επιτροπή κίνησε τη διαδικασία αυτεπαγγέλτως, διότι είχε στη διάθεσή της πληροφορίες κατά τις οποίες ορισμένες βελγικές εταιρείες που δραστηριοποιούνταν στον τομέα των διεθνών μετακομίσεων μετείχαν σε συμφωνίες οι οποίες θα μπορούσαν να εμπίπτουν στην απαγόρευση που προβλέπει το άρθρο 81 ΕΚ.
- 5 Ειδικότερα, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων [81 ΕΚ] και [82 ΕΚ] (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι στις εγκαταστάσεις των εταιρειών Allied Arthur Pierre NV, Interdean NV, Transworld International NV και Ziegler SA τον Σεπτέμβριο του 2003. Κατόπιν των εν λόγω ελέγχων, η εταιρεία Allied Arthur Pierre υπέβαλε αίτηση με την οποία ζήτησε τη μη επιβολή ή τη μείωση του προστίμου, βάσει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη

επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (καρτέλ) (ΕΕ 2002, C 45, σ. 3). Η Allied Arthur Pierre παραδέχθηκε τη συμμετοχή της στις συμφωνίες περί προμηθειών και περί ΠΔ, αποκάλυψε τους εμπλεκόμενους ανταγωνιστές, μεταξύ των οποίων συγκαταλεγόταν ένας άγνωστος μέχρι πρότινος στις υπηρεσίες της Επιτροπής ανταγωνιστής, και προσκόμισε έγγραφα τα οποία επιρρωννύουν τις προφορικές δηλώσεις της.

- 6 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 18 του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 [ΕΚ] και 82 [ΕΚ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), υποβλήθηκαν γραπτές αιτήσεις παροχής πληροφοριών στις επιχειρήσεις που εμπλέκονταν στις αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνίες, σε ανταγωνιστές και σε μια επαγγελματική οργάνωση. Στις 18 Οκτωβρίου 2006, εκδόθηκε και κοινοποιήθηκε σε πολλές εταιρείες η ανακοίνωση των αιτιάσεων. Όλοι οι αποδέκτες απάντησαν στο εν λόγω έγγραφο. Οι εκπρόσωποί τους, πλην των εκπροσώπων των εταιρειών Amertranseuro International Holdings Ltd, Stichting Administratiekantoor Portielje, Team Relocations Ltd και Trans Euro Ltd, προέβησαν το δικαίωμά τους να έχουν πρόσβαση στα έγγραφα που περιείχε ο φάκελος της Επιτροπής, μια τέτοια δε πρόσβαση ήταν δυνατή μόνο στα γραφεία της Επιτροπής. Η πρόσβαση στα εν λόγω έγγραφα επετράπη για την περίοδο μεταξύ της 6ης και της 29ης Νοεμβρίου 2006. Η ακρόαση πραγματοποιήθηκε στις 22 Μαρτίου 2007.
- 7 Η Επιτροπή εξέδωσε την Απόφαση στις 11 Μαρτίου 2008.

4. Απόφαση

- 8 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι αποδέκτες της Αποφάσεως, μεταξύ των οποίων και οι προσφεύγουσες, μετείχαν σε σύμπραξη στον τομέα των υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο ή ευθύνονται για την εν λόγω σύμπραξη. Οι μετέχοντες στη σύμπραξη προέβαιναν σε καθορισμό τιμών, κατανομή πελατών και καταστρατήγηση της διαδικασίας υποβολής προσφορών τουλάχιστον από το 1984 έως το 2003. Ως εκ τούτου, διέπραξαν ενιαία και διαρκή παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.

- 9 Κατά την Επιτροπή, στις οικείες υπηρεσίες συγκαταλέγονταν τόσο η μετακόμιση των αγαθών φυσικών προσώπων, ιδιωτών ή υπαλλήλων επιχειρήσεων ή δημοσίων οργανισμών, όσο και η μετακόμιση των αγαθών επιχειρήσεων ή δημοσίων οργανισμών. Αυτές οι μετακομίσεις είχαν ως κοινό χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το Βέλγιο αποτελούσε τον τόπο αφετηρίας ή τον τόπο προορισμού τους. Λαμβανομένου, επίσης, υπόψη του γεγονότος ότι οι επίμαχες εταιρείες διεθνών μετακομίσεων ήταν στο σύνολό τους εγκατεστημένες στο Βέλγιο και ότι η δραστηριότητα της συμπράξεως ασκούνταν στο Βέλγιο, η Επιτροπή έκρινε ότι το Βέλγιο αποτελούσε το γεωγραφικό κέντρο της συμπράξεως.
- 10 Ο συνολικός κύκλος εργασιών όλων των μετεχόντων στη σύμπραξη για τις υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο εκτιμήθηκε από την Επιτροπή στο ποσό των 41 εκατομμυρίων ευρώ για το έτος 2002. Υπολογίζοντας το μέγεθος του τομέα περίπου στο ποσό των 83 εκατομμυρίων ευρώ, η Επιτροπή καθόρισε το μερίδιο αγοράς που κατείχε το σύνολο των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων σε ποσοστό περίπου 50 %.
- 11 Η Επιτροπή εκθέτει ότι η σύμπραξη είχε, μεταξύ άλλων, ως σκοπό τον καθορισμό και τη διατήρηση των τιμών σε υψηλά επίπεδα και την κατανομή της αγοράς ταυτοχρόνως ή διαδοχικώς με διάφορους τρόπους, όπως με συμφωνίες περί καθορισμού τιμών, συμφωνίες περί κατανομής της αγοράς μέσω ενός συστήματος εικονικών προσφορών (ΠΔ) και συμφωνίες περί καθορισμού ενός συστήματος οικονομικών αντισταθμίσεων για τις απορριφθείσες προσφορές ή σε περίπτωση αποχής από τη διαδικασία υποβολής προσφορών (προμήθειες).
- 12 Η Επιτροπή εκτιμά ότι, μεταξύ του έτους 1984 και των αρχών της δεκαετίας του 90, η σύμπραξη λειτουργούσε ιδίως βάσει γραπτών συμφωνιών περί καθορισμού των τιμών. Παραλλήλως είχαν προβλεφθεί οι προμήθειες και οι ΠΔ. Η προμήθεια αποτελούσε κρυφό στοιχείο της τελικής τιμής που όφειλε να καταβάλει ο καταναλωτής χωρίς να λαμβάνει αντίστοιχη παροχή. Ειδικότερα, αντιπροσώπευε το χρηματικό ποσό το οποίο όφειλε η εταιρεία μετακομίσεων που συνήπτε τελικώς τη σύμβαση διεθνούς μετακομίσεως, στους ανταγωνιστές της οι οποίοι δεν είχαν συνάψει την εν λόγω σύμβαση, καίτοι είχαν επίσης υποβάλει προσφορά ή είχαν απόσχει από την οικεία διαδικασία. Επρόκειτο, συνεπώς, για ένα είδος οικονομικής αντισταθμίσεως για τις εταιρείες μετακομίσεων που δεν είχαν συνάψει τη σύμβαση. Τα μέλη της συμπράξεως τιμολογούσαν αμοιβαίως μεταξύ τους τις προμήθειες επί των απορριφθεισών

προσφορών ή για τις προσφορές που δεν είχαν υποβάλει, προβάλλοντας εικονικές υπηρεσίες, και το ποσό των προμηθειών αυτών τιμολογούνταν στους πελάτες. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η πρακτική αυτή πρέπει να θεωρηθεί ως έμμεσος καθορισμός τιμών για τις υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο.

- 13 Τα μέλη της συμπράξεως αυτής συνεργάζονταν επίσης για την υποβολή ΠΔ, με τις οποίες δημιουργούσαν στους πελάτες, ήτοι στους εργοδότες που πλήρωναν τις δαπάνες μετακομίσεως, την εσφαλμένη πεποίθηση ότι μπορούσαν να επιλέξουν με κριτήρια στηριζόμενα στον ανταγωνισμό. Η ΠΔ ήταν μια εικονική προσφορά, την οποία υπέβαλε στον πελάτη ή στο πρόσωπο που επρόκειτο να μετακομίσει, μια εταιρεία μετακομίσεων η οποία δεν προτίθετο να διενεργήσει τη μετακόμιση. Με την υποβολή της ΠΔ, η εταιρεία μετακομίσεων που ήθελε να συνάψει τη σύμβαση (στο εξής: αιτούσα εταιρεία) ενεργούσε κατά τρόπο ώστε ο οργανισμός ή η επιχείρηση να λάβει πολλές προσφορές, είτε αμέσως είτε εμμέσως μέσω του προσώπου που επρόκειτο να μετακομίσει. Για τον σκοπό αυτό, η αιτούσα εταιρεία υποδεικνυε στους ανταγωνιστές της την τιμή, το ποσοστό ασφαλίσεως και τα έξοδα αποθηκείσεως που έπρεπε να τιμολογήσουν για τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Η τιμή αυτή, ούσα μεγαλύτερη από την εκ μέρους της αιτούσας εταιρείας προτεινόμενη τιμή, αναγραφόταν ακολούθως στις ΠΔ. Κατά την Επιτροπή, δεδομένου ότι ο εργοδότης επιλέγει συνήθως την εταιρεία μετακομίσεων που υποβάλλει τη χαμηλότερη προσφορά, οι εμπλεκόμενες στην ίδια διεθνή μετακόμιση εταιρείες γνώριζαν, καταρχήν, εκ των προτέρων ποια εξ αυτών θα μπορούσε να συνάψει τελικώς τη σύμβαση για τη συγκεκριμένη μετακόμιση.
- 14 Επιπροσθέτως, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η τιμή που ζητούσε η αιτούσα εταιρεία μπορεί να ήταν μεγαλύτερη από την τιμή που θα είχε προτείνει διαφορετικά, διότι οι άλλες εμπλεκόμενες στην ίδια μετακόμιση εταιρείες είχαν υποβάλει ΠΔ με τιμές που τους είχε υποδείξει η αιτούσα εταιρεία. Για παράδειγμα, η Επιτροπή παραθέτει, στην αιτιολογική σκέψη 233 της Αποφάσεως, εσωτερικό ηλεκτρονικό μήνυμα της Allied Arthur Pierre, της 11ης Ιουλίου 1997, στο οποίο επισημαίνεται ότι «[ο] πελάτης ζήτησε δύο [ΠΔ], μπορούμε συνεπώς να ζητήσουμε μεγαλύτερη τιμή». Ως εκ τούτου, η Επιτροπή διατείνεται ότι με την υποβολή ΠΔ στους πελάτες καταστρατηγούνταν η διαδικασία προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, καθόσον οι αναγραφόμενες

σε όλες τις προσφορές τιμές ήταν σκοπίμως μεγαλύτερες από την τιμή της αιτούσας εταιρείας, και οπωσδήποτε μεγαλύτερες από τις τιμές που θα ίσχυαν σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον.

15 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις ίσχυαν έως το 2003. Κατά την άποψη της Επιτροπής, αυτές οι σύνθετες δραστηριότητες είχαν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τον καθορισμό των τιμών, την κατανομή της αγοράς και, ως εκ τούτου, τη νόθευση του ανταγωνισμού.

16 Τελικώς, η Επιτροπή εξέδωσε την Απόφαση, της οποίας το άρθρο 1 έχει ως εξής:

«Οι ακόλουθες επιχειρήσεις παρέβησαν το άρθρο 81 παράγραφος 1, [ΕΚ] καθορίζοντας άμεσα ή έμμεσα τις τιμές για υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο, κατανέμοντας τμήμα της αγοράς αυτής και καταστρατηγώντας τη διαδικασία υποβολής προσφορών κατά τις αναφερόμενες κατωτέρω χρονικές περιόδους:

[...]

γ) Η [Gosselin], από 31 Ιανουαρίου 1992 έως 18 Σεπτεμβρίου 2002· από κοινού και αλληλέγγυα με την [Portielje], από 1ης Ιανουαρίου 2002 έως 18 Σεπτεμβρίου 2002·

[...]».

17 Για τον λόγο αυτό, με το άρθρο 2, στοιχείο ε΄, της Αποφάσεως, η Επιτροπή επέβαλε στην Gosselin πρόστιμο ύψους 4,5 εκατομμυρίων ευρώ, εκ των οποίων ποσό 370 000 ευρώ βαρύνει από κοινού και αλληλεγγύως την Portielje.

- 18 Για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων, η Επιτροπή εφάρμοσε, με την Απόφαση, τη μεθοδολογία που εκτίθεται στις κατευθυντήριες γραμμές για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006).
- 19 Στις 24 Ιουλίου 2009, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2009) 5810 τελικό, με την οποία τροποποίησε την Απόφαση σε σχέση με την αξία των πωλήσεων που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου το οποίο επιβλήθηκε στις εταιρείες Gosselin και Portielje. Κατόπιν τούτου, το επιβληθέν στην Gosselin πρόστιμο μειώθηκε σε 3,28 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων ποσό 270 000 ευρώ βαρύνει από κοινού και αλληλεγγύως την Portielje.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 20 Οι προσφεύγουσες, με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου [νυν Γενικού Δικαστηρίου] στις 4 Ιουνίου 2008, άσκησαν τις υπό κρίση προσφυγές.
- 21 Με διάταξη του προέδρου του ογδού τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου της 5ης Μαρτίου 2010, αποφασίσθηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων T-208/08 και T-209/08 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου.
- 22 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία. Οι διάδικοι αγόρευαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 29ης Απριλίου 2010.

23 Στην υπόθεση Τ-208/08, η Gosselin ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

- να ακυρώσει την Απόφαση στο μέτρο που την αφορά·
- επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 1 της Αποφάσεως, καθόσον στρέφεται κατ' αυτής, στο μέτρο που διαπιστώνεται ότι διέπραξε διαρκή παράβαση από τις 31 Ιανουαρίου 1992 έως τις 18 Σεπτεμβρίου 2002, και να μειώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε με το άρθρο 2, σύμφωνα με την συναφώς προσαρμοσθείσα διάρκεια·
- επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2, στοιχείο ε', της Αποφάσεως καθόσον στρέφεται κατ' αυτής και, ως εκ τούτου, να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με το άρθρο 2·
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

24 Στην υπόθεση Τ-209/08, η Portielje ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

- να ακυρώσει την Απόφαση στο μέτρο που την αφορά·
- επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2, στοιχείο ε', της Αποφάσεως στο μέτρο που την αφορά και, ως εκ τούτου, να μειώσει το πρόστιμο που επιβλήθηκε με το άρθρο 2·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

25 Στις υποθέσεις T-208/08 και T-209/08, η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδά τους, προσαυξάνοντάς τα ενδεχομένως με το αναλογούν μέρος των εξόδων της Επιτροπής.

Σκεπτικό

26 Η Gosselin προβάλλει τρεις λόγους με αίτημα την ακύρωση της Αποφάσεως και την κατάργηση ή μείωση του προστίμου. Η Portielje, η οποία φέρεται από την Επιτροπή ως η μητρική εταιρεία της Gosselin, προβάλλει δύο συμπληρωματικούς λόγους ακυρώσεως σχετικά με την έννοια της επιχειρήσεως και τον εις βάρος της καταλογισμό των παραβάσεων που διέπραξε η Gosselin. Κατά τα λοιπά, οι λόγοι που προβάλλει η Portielje είναι πανομοιότυποι με τους λόγους που προβάλλει η Gosselin.

27 Ως προκαταρκτική παρατήρηση σε σχέση με τον τρίτο, τον τέταρτο και τον πέμπτο λόγο ακυρώσεως, η Portielje επισημαίνει ότι οι πράξεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού εκτελέστηκαν αποκλειστικώς και μόνον από την Gosselin και ότι η ίδια δεν μπορεί να φέρει ευθύνη ακόμη και αν η Gosselin κριθεί ότι ευθύνεται βάσει του δικαίου του ανταγωνισμού.

1. *Επί του πρώτου και του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje, οι οποίοι αντλούνται από παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ*

- 28 Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, η Portielje υποστηρίζει ότι δεν είναι επιχείρηση κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού. Στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, διατείνεται ότι δεν μπορεί να κριθεί υπεύθυνη για πράξεις της Gosselin.

Επιχειρήματα των διαδίκων

Επιχειρήματα της Portielje

- 29 Η Portielje υποστηρίζει ότι δεν είναι επιχείρηση κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού, διότι δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα. Εκθέτει, συναφώς, ότι δεν δραστηριοποιείται σε καμία αγορά αγαθών ή υπηρεσιών και ότι απλώς κατέχει ως εταιρεία χαρτοφυλακίου τις μετοχές που κατείχαν προγενεστέρως οι ίδιοι οι οικογενειακώς συνδεόμενοι μέτοχοι. Οι μετοχές αυτές δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεως στην αγορά και η Portielje δεν σκοπεύει να διαχειρισθεί με οποιονδήποτε τρόπο τις μετοχές τρίτων. Ως εκ τούτου, το «stichting» (ίδρυμα) Portielje δεν υπόκειται σε φορολόγηση εταιρειών ή φορολόγηση του κύκλου εργασιών στις Κάτω Χώρες. Συνεπώς, κατά την Portielje, δεν υφίσταται σχέση μητρικής/θυγατρικής εταιρείας μεταξύ αυτής και της Gosselin.
- 30 Με το υπόμνημα απαντήσεως, η Portielje επισημαίνει ότι ο συγκεκριμένος λόγος διαφέρει από τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που αντλείται από τη μη δυνατότητα καταλογισμού στην Portielje των παραβάσεων που διέπραξε η Gosselin.

- 31 Όσον αφορά το δεύτερο αυτό ζήτημα, η Portielje υποστηρίζει ότι ο καταλογισμός της συμπεριφοράς μιας θυγατρικής στη μητρική εταιρεία εξαρτάται πάντα από τη διαπίστωση της πραγματικής ασκήσεως διαχειριστικής εξουσίας. Εντούτοις, η εν λόγω προσφεύγουσα ουδόλως ασκεί καθοριστική επιρροή στην εμπορική ή στρατηγική πολιτική της Gosselin. Πρώτον, επισημαίνει ότι το διοικητικό συμβούλιό της (bestuur) συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 5 Νοεμβρίου 2004, δηλαδή μετά από πολύ καιρό αφότου έπαυσε η παράβαση. Ελλείψει συνεδριάσεως του διοικητικού συμβουλίου κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου, θα ήταν πρακτικώς αδύνατο για την Portielje να ασκήσει επιρροή στην Gosselin. Δεύτερον, η μόνη δραστηριότητα της Portielje συνίσταται στην άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου που απορρέουν από τις επίμαχες μετοχές στη γενική συνέλευση των μετόχων της Gosselin. Η μόνη (έμμεση) δυνατότητα της Portielje να επηρεάσει την πολιτική της Gosselin θα ήταν, συνεπώς, να ασκήσει τα εν λόγω δικαιώματα ψήφου στη γενική συνέλευση της εταιρείας αυτής. Όμως αποδεικνύεται ότι, κατά τη διάρκεια της οικείας περιόδου (από την 1η Ιανουαρίου έως τις 18 Σεπτεμβρίου 2002), δεν πραγματοποιήθηκε καμία γενική συνέλευση των μετόχων της Gosselin. Τρίτον, η Portielje δεν είχε καμία επιρροή στη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin μετείχαν ήδη στη διοίκηση πριν αναλάβει η Portielje τις μετοχές της Gosselin ως εταιρεία χαρτοφυλακίου.
- 32 Ως εκ τούτου, η Portielje εκτιμά ότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η Επιτροπή μπορεί να επικαλεστεί το τεκμήριο που απορρέει από τη νομολογία περί συμμετοχής κατά 100% (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2111, σκέψη 79), το τεκμήριο αυτό ανατρέπεται από τα εν λόγω αποδεδειγμένα πραγματικά περιστατικά.
- 33 Με το υπόμνημα απαντήσεως, προσθέτει ότι τα διοικητικά συμβούλια της Portielje και της Gosselin συντίθενται μόνον εν μέρει από τα ίδια μέλη. Από τα έξι μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Portielje, μόνον το ήμισυ μετέχει και στο διοικητικό συμβούλιο της Gosselin. Επιπροσθέτως, η Portielje ενήργησε σύμφωνα με το καταστατικό της, διότι η ετήσια έκθεσή του 2002 συντάχθηκε εγγράφως.

Επιχειρήματα της Επιτροπής

- 34 Η Επιτροπή εξηγεί ότι ο λόγος για τον οποίο θεωρεί την Portielje υπεύθυνη για τις πράξεις της Gosselin έγκειται στην ύπαρξη σημαντικών οργανικών και λειτουργικών δεσμών μεταξύ των εν λόγω δύο νομικών προσώπων. Εντούτοις, δεν εκλαμβάνει την Portielje αυτή καθαυτή ως επιχείρηση, αλλά ως μέλος της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση. Η τυπική αυτοτέλεια των εν λόγω δύο νομικών προσώπων, η οποία είναι απόρροια της αυτοτελούς νομικής προσωπικότητάς τους, δεν μπορεί να αντιταχθεί στην ενιαία συμπεριφορά τους στην αγορά σε σχέση με την εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού.
- 35 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι για να αποδείξει τη συνυπαιτιότητα της Portielje στηρίχθηκε κυρίως στο τεκμήριο που συνάγεται από την εκ μέρους της κατοχή του συνόλου σχεδόν του κεφαλαίου της Gosselin. Το γεγονός ότι η Portielje υποστηρίζει ότι το διοικητικό συμβούλιό της συνεδρίασε για πρώτη φορά μόλις στις 5 Νοεμβρίου 2004, μετά την παύση της παραβάσεως, αντιβαίνει στο ίδιο το γράμμα του καταστατικού της. Επιπροσθέτως, η κατάσταση αυτή δεν σημαίνει ότι η Portielje δεν άσκησε καθοριστική επιρροή στην εμπορική ή στρατηγική πολιτική της Gosselin. Ακόμη και αν δεν συνεδρίασε το διοικητικό συμβούλιό της, είχε τη δυνατότητα ασκήσεως άμεσης επιρροής στην εν λόγω πολιτική, διότι τα τρία κύρια μέλη της διοικήσεώς της ήταν, επίσης, μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 36 Καίτοι η Επιτροπήπραγματεύθηκε από κοινού τους δύο λόγους ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje, οι λόγοι αυτοί πρέπει να εξετασθούν αυτοτελώς.

Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως

- 37 Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, η Portielje υποστηρίζει ότι δεν είναι επιχείρηση κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού. Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τόσο το άρθρο 81 ΕΚ όσο και το άρθρο 23 του κανονισμού 1/2003 έχουν εφαρμογή μόνο σε σχέση με τη συμπεριφορά επιχειρήσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 59).
- 38 Η ίδια η Επιτροπή δέχεται, με το υπόμνημά της αντικρούσεως, ότι η Portielje δεν είναι «επιχείρηση αυτή καθαυτή».
- 39 Βεβαίως, η Επιτροπή υποστηρίζει, επίσης, ότι η Portielje αποτελεί «μέλος της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση» και ότι η τυπική αυτοτέλεια των εν λόγω δύο νομικών προσώπων, η οποία είναι απόρροια της αυτοτελούς νομικής προσωπικότητάς τους, δεν μπορεί να αντιταχθεί στην ενιαία συμπεριφορά τους στην αγορά σε σχέση με την εφαρμογή των κανόνων περί ανταγωνισμού. Εντούτοις, η συλλογιστική αυτή συγχέει δύο διακριτές έννοιες, ήτοι την έννοια της επιχειρήσεως και την έννοια του καταλογισμού της συμπεριφοράς μιας θυγατρικής στη μητρική εταιρεία.
- 40 Είναι αληθές ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια της επιχειρήσεως, στο πλαίσιο του δικαίου περί ανταγωνισμού, πρέπει να εκλαμβάνεται ως υποδηλώνουσα οικονομική ενότητα από απόψεως αντικειμένου της επίδικης συμφωνίας, έστω και αν, από νομικής απόψεως, η οικονομική αυτή ενότητα απαρτίζεται από πλείονα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1984, 170/83, Hydrotherm, Συλλογή 1984, σ. 2999, σκέψη 11). Ομοίως, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι μια θυγατρική εταιρεία έχει αυτοτελή νομική προσωπικότητα δεν αρκεί για να αποκλειστεί η δυνατότητα να καταλογιστεί η συμπεριφορά της στη μητρική εταιρεία, ιδίως όταν η θυγατρική δεν καθορίζει αυτοτελώς τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει, κυρίως, τις οδηγίες της μητρικής εταιρείας (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, ICI κατά Επιτροπής,

Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψεις 132 και 133, και της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9925, σκέψη 26).

- 41 Στις ανωτέρω υποθέσεις δεν αμφισβητούνταν, εντούτοις, ότι η μητρική εταιρεία ήταν επιχείρηση, αν και δεν είχε μετάσχει στη συμπεριφορά για την οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις. Συνεπώς, η έννοια της οικονομικής ενότητας, η οποία μπορεί να απαρτίζεται από πλείονα αυτοτελή νομικά πρόσωπα, καθιερώθηκε με σκοπό να καταστεί δυνατός ο καταλογισμός της συμπεριφοράς ενός νομικού προσώπου (της θυγατρικής) σε άλλο (τη μητρική εταιρεία), και όχι για να αποδειχθεί η ιδιότητα της μητρικής εταιρείας ως επιχείρησης. Η έννοια της οικονομικής ενότητας δεν μπορεί, συνεπώς, να καλύψει την έλλειψη της ιδιότητας της μητρικής εταιρείας ως επιχείρησης.
- 42 Ως εκ τούτου, στη μητρική εταιρεία μιας επιχείρησης που διέπραξε παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ δεν μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις με απόφαση περί εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ, αν δεν είναι και η ίδια επιχείρηση.
- 43 Πρέπει, συνεπώς, να εξετασθεί αν η Portielje είναι επιχείρηση.
- 44 Στο πλαίσιο του δικαίου του ανταγωνισμού, η έννοια της επιχείρησης περιλαμβάνει, κατά τη νομολογία, κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που τον διέπει και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς του (απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Απριλίου 1991, C-41/90, Höfner και Elser, Συλλογή 1991, σ. I-1979, σκέψη 21).
- 45 Εν προκειμένω, αμφισβητείται μόνον το ζήτημα αν η Portielje ασκεί οικονομική δραστηριότητα.

- 46 Δεν αμφισβητείται ότι η Portielje δεν ασκεί αμέσως καμία οικονομική δραστηριότητα. Συναφώς, εξέθεσε ότι δεν δραστηριοποιείται σε καμία αγορά αγαθών ή υπηρεσιών, ότι απλώς κατέχει ως εταιρεία χαρτοφυλακίου τις μετοχές που κατείχαν προγενεστέρως οι ίδιοι οι οικογενειακώς συνδεδεμένοι μέτοχοι, ότι οι μετοχές αυτές δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεως στην αγορά και ότι δεν έχει ως σκοπό τη διαχείριση των μετοχών τρίτων. Η Επιτροπή δεν αμφισβήτησε τα ανωτέρω.
- 47 Εντούτοις, η Επιτροπή στηρίζεται σε απόφαση του Δικαστηρίου προκειμένου να υποστηρίξει ότι, εμμέσως, η Portielje μετέχει στην οικονομική δραστηριότητα που ασκεί η Gosselin. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ένα νομικό πρόσωπο που, μέσω της πλειοψηφικής συμμετοχής του σε εταιρεία, ασκεί κατ' ουσίαν έλεγχο αναμειγνύόμενο ευθέως ή εμμέσως στη διαχείριση της εν λόγω εταιρείας πρέπει να θεωρηθεί ότι μετέχει στην οικονομική δραστηριότητα της ελεγχόμενης επιχειρήσεως και πρέπει, επομένως, να χαρακτηριστεί και το ίδιο ως επιχείρηση κατά την έννοια του δικαίου περί ανταγωνισμού. Αντιθέτως, η κατοχή απλώς μεριδίων συμμετοχής, έστω πλειοψηφικών, δεν αρκεί για να χαρακτηριστεί ως οικονομική η δραστηριότητα του νομικού προσώπου που κατέχει τις συμμετοχές αυτές, εφόσον η δραστηριότητα αυτή συνίσταται μόνο στην άσκηση των μετοχικών ή εταιρικών δικαιωμάτων ή και στην είσπραξη μερισμάτων, που αποτελούν απλώς καρπούς της ιδιοκτησίας του αγαθού (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-289, σκέψεις 111 έως 113).
- 48 Πρέπει, συνεπώς, να εξετασθεί αν η Portielje «αναμειγνύεται ευθέως ή εμμέσως» στη διαχείριση της Gosselin. Το εν λόγω ζήτημα προσομοιάζει με το ζήτημα που αφορά, στο πλαίσιο του δευτέρου λόγου ακυρώσεως, το καθοριστικό κριτήριο για τον εις βάρος της Portielje καταλογισμό της συμπεριφοράς της Gosselin. Ειδικότερα, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η Portielje είναι επιχείρηση, για να μπορεί να της καταλογισθεί η συμπεριφορά της Gosselin, πρέπει να εξετασθεί αν άσκησε καθοριστική επιρροή στην εν λόγω εταιρεία. Όμως, αντιθέτως προς την κρίση του σχετικά με το εν λόγω δεύτερο ζήτημα (βλ. σκέψη 52 κατωτέρω), το Δικαστήριο δεν καθιέρωσε το μαχητό τεκμήριο της «αναμίξεως» κατά την έννοια της προπαρατεθείσας στη σκέψη 47 αποφάσεως Cassa di Risparmio di Firenze κ.λπ. Ειδικότερα, με την εν λόγω απόφαση, περιορίστηκε στο να παράσχει στο αιτούν δικαστήριο ενδείξεις για να μπορέσει να εκτιμήσει, βάσει της εφαρμοστέας στη συγκεκριμένη υπόθεση εθνικής ρυθμίσεως,

την ενδεχόμενη ανάμιξη των τραπεζικών ιδρυμάτων στη διαχείριση των τραπεζικών εταιρειών τους. Ως εκ τούτου, εν προκειμένω, το βάρος αποδείξεως της «αναμίξεως» φέρει η Επιτροπή.

- 49 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή περιορίστηκε απλώς στο να επισημάνει ότι η Portielje κατέχει το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της Gosselin και ότι τα τρία κύρια μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ήταν, επίσης, μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin. Με άλλα λόγια, προέβαλε μόνον επιχειρήματα αναγόμενα στη δομή των εταιρειών, τα οποία αφορούν εξάλλου τη διακριτή έννοια της ασκήσεως καθοριστικής επιρροής. Εντούτοις, δεν προσκόμισε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο δυνάμενο να αποδείξει ότι η Portielje όντως αναμίχθηκε στη διαχείριση της Gosselin.
- 50 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η Portielje είναι επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ και, ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτός ο λόγος ακυρώσεως που προέβαλε η εν λόγω προσφεύγουσα.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως

- 51 Πρέπει να εξετασθεί, επαλλήλως, αν, στην περίπτωση που η Portielje ήταν επιχείρηση, η συμπεριφορά της Gosselin θα μπορούσε να της καταλογισθεί για τον λόγο ότι ασκούσε επ' αυτής «καθοριστική επιρροή».
- 52 Συναφώς, η Επιτροπή στηρίζεται στη νομολογία κατά την οποία, στην ειδική περίπτωση που μια μητρική εταιρεία κατέχει το 100% του κεφαλαίου της θυγατρικής της που διέπραξε παράβαση, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρεία

ασκεί καθοριστική επιρροή στη συμπεριφορά της θυγατρικής της (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 50). Επομένως, εναπόκειται στη μητρική εταιρεία που βάλλει ενώπιον του κοινοτικού δικαστή κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία έγινε δεκτό ότι ευθύνεται από κοινού και αλληλεγγύως για ενέργειες της θυγατρικής της να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό, προσκομίζοντας στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν την αυτοτέλεια της θυγατρικής (απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Σεπτεμβρίου 2009, C-97/08 P, Akzo Nobel κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2009, σ. I-8237, σκέψη 60 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 53 Εν προκειμένω, η Portielje κατέχει το σύνολο σχεδόν του κεφαλαίου της Gosselin. Πρέπει, κατ’ ουσία, να ανατρέψει το τεκμήριο της ασκήσεως καθοριστικής επιρροής στην Gosselin.
- 54 Πρώτον, η Portielje επισημαίνει ότι το διοικητικό συμβούλιό της συνεδρίασε για πρώτη φορά μόλις στις 5 Νοεμβρίου 2004, δηλαδή δύο έτη αφότου είχε παύσει η παράβαση, στις 18 Σεπτεμβρίου 2002. Η Επιτροπή αντιτάσσει ότι, δεδομένου ότι η Portielje συστάθηκε τον Ιούνιο του 2001 και το καταστατικό της προβλέπει τουλάχιστον μια συνεδρίαση του διοικητικού συμβουλίου ανά έτος, μια τέτοια συμπεριφορά αντιβαίνει στο ίδιο το γράμμα του καταστατικού της. Εντούτοις, η έκδοση τίτλων για τις μετοχές της Gosselin που κατείχε η Portielje έγινε μόλις στις 11 Δεκεμβρίου 2002. Εξάλλου, το άρθρο 5.2 του καταστατικού της Portielje παρέχει, επίσης, τη δυνατότητα λήψεως αποφάσεως εγγράφως. Κατά την άποψη της Portielje, η οποία δεν αντικρούεται στο σημείο αυτό από την Επιτροπή, πριν από τη συνεδρίαση της 5ης Νοεμβρίου 2004, τούτο συνέβη μόνο μια φορά, ήτοι στις 10 Μαρτίου 2003 με σκοπό τη σύνταξη της ετήσιας εκθέσεως του έτους 2002. Ως εκ τούτου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Portielje ενήργησε σύμφωνα με το καταστατικό της και ότι τόσο η γραπτή διαδικασία της 10ης Μαρτίου 2003 όσο και η πρώτη τυπική συνεδρίαση της 5ης Νοεμβρίου 2004 πραγματοποιήθηκαν αφότου είχε παύσει η παράβαση. Κατά συνέπεια, αποκλείεται για τον λόγο αυτό η εκ μέρους της Portielje άσκηση καθοριστικής επιρροής στη συμπεριφορά της θυγατρικής της.
- 55 Δεύτερον, η μόνη δραστηριότητα της Portielje συνίσταται στην άσκηση των δικαιωμάτων ψήφου που απορρέουν από τις επίμαχες μετοχές στη γενική συνέλευση των μετόχων της Gosselin. Η μόνη δυνατότητα που είχε η Portielje να επηρεάσει την

πολιτική της Gosselin ήταν, συνεπώς, να ασκήσει τα εν λόγω δικαιώματα ψήφου στη γενική συνέλευση της Gosselin. Εντούτοις αποδεικνύεται ότι, κατά την επίμαχη περίοδο (από την 1η Ιανουαρίου έως τις 18 Σεπτεμβρίου 2002), δεν πραγματοποιήθηκε καμία γενική συνέλευση των μετόχων της Gosselin.

⁵⁶ Τρίτον, η Portielje επισημαίνει ότι δεν είχε καμία επιρροή στη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, ακόμη και αν δεν συνεδρίασε το διοικητικό συμβούλιο της Portielje, η εν λόγω εταιρεία είχε τη δυνατότητα να επηρεάσει ευθέως την εμπορική και στρατηγική πολιτική της Gosselin, διότι τα τρία κύρια μέλη του διοικητικού συμβουλίου της ήταν, επίσης, μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin. Εντούτοις, η Portielje παρατηρεί ορθώς ότι το διοικητικό συμβούλιό της και το διοικητικό συμβούλιο της Gosselin απαρτίζονται μόνον εν μέρει από τα ίδια μέλη. Από τα έξι πρόσωπα που απαρτίζουν το διοικητικό συμβούλιο της Portielje, μόνον το ήμισυ μετέχει, επίσης, στο διοικητικό συμβούλιο της Gosselin. Κατά την επίμαχη περίοδο, η Portielje δεν άλλαξε τη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin. Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin μετείχαν ήδη στη διοίκηση της εν λόγω εταιρείας πριν από την εκ μέρους της Portielje ανάληψη των μετοχών της Gosselin με την ιδιότητα της εταιρείας χαρτοφυλακίου. Αυτή η χρονική αλληλουχία αποδεικνύει ότι η παρουσία τους στο διοικητικό συμβούλιο δεν είναι αποτέλεσμα της επιρροής της Portielje.

⁵⁷ Εξάλλου, πρέπει να απορριφθεί το επιχειρήμα ότι τα τρία πρόσωπα που απαρτίζουν το διοικητικό συμβούλιο της Gosselin, αλλά αποτελούν μόνον το ήμισυ των μελών του διοικητικού συμβουλίου της Portielje, ελέγχουν την Gosselin όχι με την ιδιότητα του μέλους της διοικήσεώς της, αλλά μέσω της επιρροής που ασκεί η Portielje στη γενική συνέλευση της Gosselin. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δέχεται ότι θα ήταν «εντελώς τεχνητό» το επιχειρήμα ότι τα κύρια μέλη της διοικήσεως της Portielje ασκούν, μέσω της γενικής συνελεύσεως της Gosselin, επιρροή στο διοικητικό συμβούλιο της εν λόγω εταιρείας, όργανο στο οποίο μετέχουν και οι ίδιοι. Εν πάση περιπτώσει, από το γεγονός ότι ταυτίζονται εν μέρει τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των δύο εταιρειών δεν μπορεί να συναχθεί ότι όλες οι επιχειρήσεις στις οποίες εκπροσωπούνται, επίσης, τα τρία μέλη του διοικητικού συμβουλίου της Gosselin με την ως άνω ιδιότητα πρέπει να εκληφθούν, εξ αυτού του γεγονότος, ως μητρικές εταιρείες της

Gosselin. Εν προκειμένω, τα τρία μέλη της διοικήσεως της Gosselin συγκαταλέγονται μεταξύ των κυρίων της Portielje, η οποία αποτελεί απλώς μέσο ασκήσεως των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν υποθεθεί ότι τα εν λόγω τρία πρόσωπα δεν ενήργησαν μόνον ως μέλη της διοικήσεως της Gosselin, είναι πιθανότερο ότι ενήργησαν σύμφωνα με τα συμφέροντά τους.

58 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η Portielje προσκόμισε στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν ότι δεν άσκησε καθοριστική επιρροή στην Gosselin, και δη ότι δεν ήταν σε θέση να ασκήσει τέτοια επιρροή. Ως εκ τούτου, μπόρεσε να ανατρέψει το τεκμήριο που προβλέπουν οι αποφάσεις της 14ης Μαΐου 1998, *Stora Kopparbergs Bergslags* κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 32, και *Akzo Nobel* κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 52.

59 Ως εκ τούτου πρέπει να γίνουν δεκτοί ο πρώτος και ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και να ακυρωθεί η Απόφαση καθ' ο μέρος αφορά την εν λόγω προσφεύγουσα.

2. Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του πρώτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, οι οποίοι αντλούνται από παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ

60 Ο υπό κρίση λόγος έχει δύο σκέλη. Με το πρώτο σκέλος, η Portielje και η Gosselin αμφισβητούν το επιχείρημα ότι οι πρακτικές τους είχαν ως αποτέλεσμα τον αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού. Στο πλαίσιο του δευτέρου σκέλους, αμφισβητούν τον αισθητό επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.

Επί του προβαλλομένου μη αισθητού περιορισμού του ανταγωνισμού

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 61 Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι η Gosselin ουδόλως μετείχε στη συμφωνία περί των τιμών και, για τον λόγο αυτό, δεν περιλαμβάνεται στις σχετικές με την εν λόγω συμφωνία αιτιολογικές σκέψεις της Αποφάσεως. Η Gosselin δεν αμφισβητεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, έλαβε ή κατέβαλε προμήθειες και ότι στις εν λόγω περιπτώσεις επρόκειτο για ένα είδος οικονομικής αντισταθμίσεως για την εταιρεία μετακομίσεως που δεν είχε συνάψει τη σύμβαση. Εντούτοις, υποστηρίζει ότι έλαβε προμήθεια μόνο για τις μετακομίσεις στις οποίες είχε όντως υποβάλει ανταγωνιστική προσφορά. Ως εκ τούτου, όσον αφορά την Gosselin, το σύστημα των προμηθειών δεν μπορεί να εξομοιωθεί με σύστημα κατανομής των πελατών. Ομοίως, δεν εφάρμοσε κατώτατες τιμές.
- 62 Η Gosselin δεν αμφισβητεί ότι ζήτησε και υπέβαλε ΠΔ, αλλά υποστηρίζει ότι οι ΠΔ ζητήθηκαν ή συντάχθηκαν μόνον όταν πίστευε ότι δεν μπορούσε πλέον να συνάψει την επίμαχη σύμβαση. Η Gosselin υποστηρίζει ότι δεν γνώριζε τις ΠΔ που ζητούνταν ή υποβάλλονταν χωρίς να το ζητήσει ο πελάτης, ο οποίος επρόκειτο να μετακομίσει και είχε ήδη επιλέξει ορισμένη εταιρεία. Ουδέποτε μετείχε σε πρακτικές αφορώσες προμήθειες και ΠΔ για την ίδια μετακόμιση.
- 63 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Απόφαση δεν αποδεικνύει, συνεπώς, ότι οι προμήθειες και ΠΔ είχαν ως αποτέλεσμα τον αισθητό περιορισμό του ανταγωνισμού. Επιπροσθέτως, διατείνονται ότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη της Gosselin για ενέργειες στις οποίες δεν προέβη. Συναφώς, υπογραμμίζουν ότι η Gosselin ουδέποτε μετείχε σε συσκέψεις της συμπράξεως και δεν γνώριζε τις συμφωνίες περί των τιμών.

- 64 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ουδόλως οφείλει να αποδείξει ότι όντως υπήρξαν αντίθετα προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελέσματα. Επιπροσθέτως, αμφισβητεί όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 65 Καταρχάς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, παρά τον τίτλο του, δεν παραπέμπει ούτε στην επονομαζόμενη αρχή *de minimis*, ότι δηλαδή οι συμφωνίες ήσσονος σημασίας δεν εμπίπτουν στην απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, όταν δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1966, 56/65, LTM, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 313, και της 9ης Ιουλίου 1969, 5/69, Völk, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 91, σκέψη 7), ούτε στη σχετική ανακοίνωση της Επιτροπής, δηλαδή στην ανακοίνωση σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό, σύμφωνα με το άρθρο 81, παράγραφος 1, [ΕΚ] (*de minimis*) (ΕΕ 2001, C 368, σ. 13).
- 66 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν κυρίως την έλλειψη αποδείξεων περί αντιθέτων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων, ήτοι οποιουδήποτε περιορισμού του ανταγωνισμού. Επιπροσθέτως, αμφισβητούν την ευθύνη της Gosselin για ενέργειες στις οποίες υποστηρίζει ότι δεν προέβη.

— Επί της προβαλλομένης ελλείψεως οποιουδήποτε περιορισμού του ανταγωνισμού

- 67 Στο μέτρο που οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον χαρακτηρισμό των προμηθειών και των ΠΔ ως περιορισμών του ανταγωνισμού, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι οι εν λόγω δύο πρακτικές είχαν ως σκοπό την κατανομή των πελατών και την καταστρατήγηση των διαδικασιών προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών, δηλαδή δύο κατάφωρους περιορισμούς του ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, για τη σύνταξη των

ΠΔ, οι οικείες επιχειρήσεις μετακομίσεως αντάλλασαν πληροφορίες, όπως η ακριβής ημερομηνία και οι λεπτομέρειες των υπό διενέργεια μετακομίσεων, καθώς και οι τιμές της εν λόγω υπηρεσίας, ούτως ώστε η επιχείρηση που υπέβαλε ΠΔ να απέχει σκοπίμως από κάθε είδους πραγματικό ανταγωνισμό με την επιχείρηση που είχε ζητήσει την εν λόγω προσφορά. Το αποτέλεσμα ήταν ένα πολύπλοκο σύστημα που είχε ως αποτέλεσμα την τεχνητή άνοδο των τιμών.

- 68 Συγκεκριμένα, όπως απέδειξε η Επιτροπή με την Απόφαση, το συμφέρον κάθε προσώπου που μετακομίζει να λάβει ΠΔ έγκειται στο γεγονός ότι δεν χρειάζεται να ζητήσει τη σύνταξη πολλών προσφορών. Αφού ο εργοδότης πληρώνει τις δαπάνες μετακομίσεως, είναι μάλλον απίθανο το πρόσωπο αυτό να απευθυνθεί στη συνέχεια σε άλλες επιχειρήσεις μετακομίσεως για να λάβει αυθεντικές προσφορές. Ως εκ τούτου, η επιχείρηση από την οποία ζητήθηκε η οικεία προσφορά δεν αναμένει κανέναν ανταγωνισμό εκ μέρους των άλλων επιχειρήσεων μετακομίσεως που εμπλέκονται στη σύμπραξη, με αποτέλεσμα να είναι ευλόγως αναμενόμενο να εφαρμόσει υψηλότερες τιμές. Το θεσμικό όργανο ή η επιχείρηση που πληρώνει τις δαπάνες μετακομίσεως δεν μπορεί, συνεπώς, να επωφεληθεί από τον ανταγωνισμό, καίτοι αυτός είναι ακριβώς ο λόγος για τον οποίο ζητεί την παροχή προσφορών. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει, εξάλλου, ρητώς από εσωτερικό ηλεκτρονικό μήνυμα της Allied Arthur Pierre, το οποίο παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 233 της Αποφάσεως, και το οποίο επισημαίνει ότι «ο πελάτης ζήτησε δύο [ΠΔ], μπορούμε συνεπώς να ζητήσουμε μεγαλύτερη τιμή».
- 69 Ομοίως, οι προμήθειες είχαν ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα την άνοδο του επιπέδου των τιμών, διότι οι εξ αυτών απορρέουσες δαπάνες μετακυλίωνταν τελικώς στους πελάτες. Αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, οι πρακτικές αυτές είχαν, συνεπώς, ως σκοπό τη νόθευση του ανταγωνισμού, κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ.
- 70 Τέλος, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το πρόσωπο που πρόκειται να μετακομίσει και έρχεται σε επαφή με τον προμηθευτή δεν είναι ο πραγματικός πελάτης των εταιρειών μετακομίσεως. Στην αιτιολογική σκέψη 264 της Αποφάσεως, η Επιτροπή επισημαίνει ότι εναπόκειται στην επιχείρηση ή στον δημόσιο οργανισμό που καταβάλλει τις δαπάνες μετακομίσεως να επιλέξει μια εταιρεία μετακομίσεως. Γι' αυτόν ακριβώς τον σκοπό της διασφάλισεως επιλογής, πολλές επιχειρήσεις και δημόσιοι οργανισμοί απαιτούν την υποβολή περισσότερων από μία προσφορών. Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα κατά τα οποία οι ΠΔ συντάσσονταν διότι

ανταποκρίνονταν σε αίτημα της αγοράς ή υποβάλλονταν μόνον αφότου ο «πελάτης» είχε κάνει την επιλογή του.

- 71 Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η αιτίαση που αντλείται από την έλλειψη οποιουδήποτε περιορισμού του ανταγωνισμού.

— Επί της αποδείξεως αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων

- 72 Όσον αφορά τη απόδειξη αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων, πρέπει να επισημανθεί ότι, κατά κανόνα, η αξιολόγηση μιας συμφωνίας βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ πρέπει να λαμβάνει υπόψη το συγκεκριμένο πλαίσιο εντός του οποίου αυτή αναπτύσσει τις συνέπειές της, και ειδικότερα, το οικονομικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσουν τη δράση τους οι οικείες επιχειρήσεις, τη φύση των υπηρεσιών τις οποίες αφορά η συμφωνία, καθώς και τους πραγματικούς όρους λειτουργίας και τη διάρθρωση της σχετικής αγοράς (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, *European Night Services κ.λπ. κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1998, σ. II-3141, σκέψη 136 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 73 Πάντως, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, περιττεύει η συνεκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας, εφόσον προκύπτει ότι η συμφωνία αυτή έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, *Consten και Grundig κατά Επιτροπής*, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-143/89, *Ferriere Nord κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1995, σ. II-917, σκέψη 30). Κατά συνέπεια, η εκτίμηση μιας συμφωνίας βάσει του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ δεν οφείλει να λαμβάνει υπόψη το συγκεκριμένο πλαίσιο εντός του οποίου αυτή αναπτύσσει τις συνέπειές της, αν πρόκειται για συμφωνία συνεπαγόμενη κατάφωρος περιορισμούς του ανταγωνισμού, όπως τον καθορισμό των τιμών, την κατανομή της αγοράς ή τον

έλεγχο των πωλήσεων (βλ., συναφώς, απόφαση European Night Services κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 72, σκέψη 136).

74 Εν προκειμένω, οι πρακτικές της Gosselin συνεπάγονταν κατάφωρους περιορισμούς του ανταγωνισμού (βλ. σκέψη 67 ανωτέρω). Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν όφειλε να αποδείξει τη συνδρομή αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων.

— Επί της ευθύνης για τις γραπτές συμφωνίες

75 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη της Gosselin για ενέργειες στις οποίες δεν μετείχε.

76 Συναφώς, δεν αμφισβητείται ότι η Gosselin μετείχε σε δύο από τις τρεις εκτιθέμενες στην Απόφαση πρακτικές, ήτοι στη συμφωνία περί προμηθειών και στη συμφωνία περί ΠΔ. Αντιθέτως, ουδέποτε μετείχε στη γραπτή συμφωνία περί των τιμών. Πάντως, καίτοι μια επιχείρηση που έχει μετάσχει σε παράβαση με τη συμπεριφορά της μπορεί να θεωρηθεί συνυπαίτια της συμπεριφοράς την οποία ανέπτυξαν άλλες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ίδιας παραβάσεως, τούτο ισχύει μόνον κατά τη διάρκεια της συμμετοχής της στην εν λόγω παράβαση (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, Συλλογή 1999 σ. I-4125, σκέψη 83). Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη της Gosselin για συμπεριφορές οι οποίες είχαν παύσει πριν από την προσχώρησή της στη σύμπραξη.

77 Εντούτοις, με την Απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Gosselin παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ μόνον κατά την περίοδο από τις 31 Ιανουαρίου 1992 έως τις 18 Σεπτεμβρίου 2002. Συνεπώς, όσον αφορά τη διάρκεια της συμμετοχής στη σύμπραξη, η Επιτροπή ορθώς έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η Gosselin μετείχε στη σύμπραξη μόλις από το έτος 1992. Το ζήτημα της βαρύτητας θα εξετασθεί κατωτέρω στις σκέψεις 134 επ.

- 78 Για τον ίδιο λόγο, το επιχείρημα της Gosselin ότι δεν γνώριζε τις γραπτές συμφωνίες στερείται λυσιτέλειας, διότι η Επιτροπή, με την Απόφαση, δέχεται την ευθύνη της μόνον από την εν λόγω ημερομηνία.
- 79 Όσον αφορά τις ΠΔ και τις προμήθειες, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Gosselin πρέπει οπωσδήποτε να γνώριζε τις παραβατικές συμπεριφορές των λοιπών μετεχόντων, δεδομένου ότι αυτές οι δύο πρακτικές στηρίζονταν σε αμοιβαία συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων οι οποίοι εναλλάσσονταν κάθε φορά. Ειδικότερα, το σύστημα αυτό στηριζόταν στην αρχή «do ut des» στο μέτρο που κάθε επιχείρηση, η οποία κατέβαλλε προμήθεια ή υπέβαλλε ΠΔ, προσδοκούσε να έχει στο μέλλον τη δυνατότητα να επωφεληθεί η ίδια από το σύστημα αυτό και να λάβει προμήθειες ή ΠΔ. Ως εκ τούτου, οι διατάξεις αυτές δεν ήταν προσωρινού, αλλά συμπληρωματικού χαρακτήρα.
- 80 Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί το εν λόγω σκέλος του συγκεκριμένου λόγου ακυρώσεως.

Επί του προβαλλομένου μη αισθητού επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 81 Καταρχάς, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η παροχή των υπηρεσιών, στο πλαίσιο της οποίας περιουσιακά στοιχεία του πελάτη διέρχονται τα σύνορα, δεν μπορεί να εξομοιωθεί με την εισαγωγή ή εξαγωγή εμπορευμάτων.

- 82 Στη συνέχεια, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την εκτίμηση της Επιτροπής ότι ο κύκλος εργασιών των συμβαλλομένων υπερέβη, με τις επίμαχες υπηρεσίες, το όριο των 40 εκατομμυρίων ευρώ που προβλέπει η παράγραφος 53 των κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 [EK] και 82 [EK] (ΕΕ 2004, C 101, σ. 81, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2004). Επισημαίνουν, μεταξύ άλλων, ότι το σύνολο των πωλήσεων που εκθέτει η αιτιολογική σκέψη 540 είναι 21 323 734 ευρώ, δηλαδή περίπου το ήμισυ του εν λόγω ορίου. Όσον αφορά το όριο του 5 % των μεριδίων αγοράς, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι, όταν η Επιτροπή προτίθεται να επικαλεστεί τα μερίδια αγοράς, οφείλει να ορίσει την επίμαχη αγορά. Εντούτοις, η Απόφαση «περιγράφει μεν την αγορά», αλλά δεν παρέχει καμία ανάλυση ή αιτιολογία που να καθιστά δυνατό τον ορισμό της επίμαχης αγοράς κατά τον δέοντα νομικός τρόπο. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, εξάλλου, ότι δεν μπόρεσαν να διακρίνουν καμία διαφορά όσον αφορά τον αισθητό ή μη επηρεασμό των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών, μεταξύ της περιόδου προ της παύσεως της παραβάσεως και της περιόδου μετά την παύση αυτής.
- 83 Τέλος, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η Απόφαση δεν ανταποκρίνεται στη μέθοδο εργασίας που εκτίθεται στις παραγράφους 78 έως 82 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004, οι οποίες αφορούν ρητώς την περίπτωση συμπράξεων που καλύπτουν ένα μόνον κράτος μέλος.
- 84 Όσον αφορά τα όρια που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές του 2004, η Επιτροπή επισημαίνει ότι καθιερώνουν ένα μαχητό θετικό τεκμήριο ότι ο επηρεασμός του εμπορίου είναι αισθητός όταν ο συνολικός κύκλος εργασιών υπερβαίνει τα 40 εκατομμύρια ευρώ ή όταν το συνολικό μερίδιο αγοράς υπερβαίνει το 5 %. Κατά την Επιτροπή, οι μετέχοντες στη σύμπραξη πραγματοποίησαν το έτος 2002, συνολικό κύκλο εργασιών περίπου 41 εκατομμυρίων ευρώ στην αγορά των υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων. Επιπροσθέτως, βάσει των εκτιμήσεων σχετικά με το μέγεθος της εν λόγω αγοράς, η Επιτροπή μπόρεσε να αποδείξει ότι το μερίδιο που κατείχαν οι μετέχοντες στη σύμπραξη επί του συνόλου της αγοράς ανερχόταν σε ποσοστό 50 %. Αντιθέτως, η αιτιολογική σκέψη 540 της Αποφάσεως αφορά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, λαμβανομένης υπόψη της καταστάσεως κάθε επιχειρήσεως.

- 85 Τέλος, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, καίτοι οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την ακρίβεια της εκτιμήσεως του συνολικού μεριδίου αγοράς σε ποσοστό περίπου 50%, δεν αμφισβητούν ότι το εν λόγω μερίδιο υπερβαίνει το όριο του 5%. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή δεν όφειλε να περιορίσει την αγορά, καθόσον διαπίστωσε ότι η συμφωνία είχε ως σκοπό να περιορίσει τον ανταγωνισμό στο εσωτερικό της κοινής αγοράς και μπορούσε, εκ της φύσεώς της, να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 86 Όσον αφορά, καταρχάς, τις αιτιάσεις περί ενδεχομένων διαφορών μεταξύ των υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων και των δραστηριοτήτων εισαγωγής και εξαγωγής αγαθών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι εν λόγω διαφορές είναι άνευ σημασίας για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης περί ανταγωνισμού. Συγκεκριμένα, η έννοια του «εμπορίου μεταξύ κρατών μελών» είναι ευρεία και περιλαμβάνει κάθε οικονομική δραστηριότητα. Ακόμη και οι συμφωνίες που καλύπτουν το έδαφος ενός μόνον κράτους μέλους μπορεί να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1981, 172/80, Züchner, Συλλογή 1981, σ. 2021, σκέψη 18, και της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 95 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η εν λόγω περίπτωση προβλέπεται, εξάλλου, ρητώς στις παραγράφους 78 έως 82 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004. Καίτοι οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν τήρησε συναφώς τις κατευθυντήριες γραμμές της, δεν διευκρινίζουν, εντούτοις, σε τι συνίσταται η προβαλλόμενη παράβαση των εν λόγω κανόνων.
- 87 Όσον αφορά τις λοιπές αιτιάσεις, η Επιτροπή διατείνεται ότι είναι αλυσιτελής η αμφισβήτηση της οριοθετήσεως της αγοράς και, ως εκ τούτου, της εκτιμήσεώς της ότι συντρέχουν, εν προκειμένω, τα όρια που προβλέπει η παράγραφος 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004.

- 88 Η εν λόγω επιχειρηματολογία δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

- 89 Ασφαλώς, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, η Επιτροπή οφείλει να αποδείξει ότι εκ των συμφωνιών ή πρακτικών που έχουν ως αντικείμενο την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού επήλθαν όντως αντίθετα προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελέσματα (απόφαση Consten και Grundig κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 73, και απόφαση Ferriere Nord κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 73, σκέψη 30, η οποία επικυρώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψεις 12 έως 15).
- 90 Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ δεν εφαρμόζεται αν η σύμπραξη δεν επηρεάζει «αισθητά» τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές ή τον ανταγωνισμό. Συγκεκριμένα, μια συμφωνία εκφεύγει της απαγορεύσεως του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, όταν περιορίζει τον ανταγωνισμό ή επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών μόνο σε ασήμαντο βαθμό (αποφάσεις του Δικαστηρίου LTM, προπαρατεθείσα στη σκέψη 65, Völk, προπαρατεθείσα στη σκέψη 65, σκέψη 7, και της 28ης Απριλίου 1998, C-306/96, Janico, Συλλογή 1998, σ. I-1983, σκέψεις 12 και 17 απόφαση του Πρωτοδικείου της 19ης Μαρτίου 2003, Τ-213/00, CMA CGM κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. ΙΙ-913, σκέψη 207).
- 91 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή υπέχει την υποχρέωση ορισμού της αγοράς σε απόφαση που εκδίδεται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 81 ΕΚ όταν, ελλείψει ενός τέτοιου ορισμού, είναι αδύνατο να καθοριστεί αν η συγκεκριμένη συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Ιουλίου 2000, Τ-62/98, Volkswagen κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. ΙΙ-2707, σκέψη 230).
- 92 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν, στο πλαίσιο του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, την εκτίμηση της Επιτροπής σχετικά με τις εν λόγω προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 81 ΕΚ, ο δε ορισμός και το μέγεθος της αγοράς καθώς και τα μερίδια αγοράς που κατέχουν είναι απλώς και μόνον προαπαιτούμενα (βλ., συναφώς, απόφαση του Πρωτοδικείου της 21ης Φεβρουαρίου 1995, Τ-29/92, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. ΙΙ-289, σκέψη 75).

- ⁹³ Με την Απόφαση, η Επιτροπή, προκειμένου να αποδείξει τον αισθητό επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών, στηρίζεται στις κατευθυντήριες γραμμές του 2004, οι οποίες προβλέπουν τα κατώτατα όρια για τα μερίδια αγοράς και τον συνολικό κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Κατά την παράγραφο 55 των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, η εφαρμογή του προβλεπόμενου στις παραγράφους 52 και 53 ορίου του 5% των μεριδίων αγοράς προϋποθέτει τον προηγούμενο καθορισμό της οικείας αγοράς.
- ⁹⁴ Κατά συνέπεια, οι αιτιάσεις που αντλούνται από εσφαλμένο ορισμό της οικείας αγοράς και εσφαλμένη εκτίμηση του μεγέθους της και των μεριδίων που κατέχουν οι οικείες επιχειρήσεις στην εν λόγω αγορά δεν είναι αλυσιτελείς, στο μέτρο που παραπέμπουν στην εκτίμηση περί αισθητού επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών και ειδικότερα στο όριο του 5%.
- ⁹⁵ Η Επιτροπή υπογραμμίζει εξάλλου ότι, καίτοι οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την ακρίβεια της εκτιμήσεως του συνολικού μεριδίου αγοράς σε ποσοστό περίπου 50%, δεν αμφισβητούν ότι το εν λόγω μερίδιο αγοράς υπερβαίνει το 5%. Δεδομένου ότι, στο πλαίσιο του θετικού τεκμηρίου που προβλέπει η παράγραφος 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004, αρκεί η συνδρομή μιας μόνον εκ των δύο διαζευκτικώς προβλεπόμενων προϋποθέσεων, η Επιτροπή εκτιμά ότι τα επιχειρήματα των προσφευγουσών δεν μπορούν να θέσουν υπό αμφισβήτηση τη διαπίστωσή της ότι οι παραβατικές συμπεριφορές μπορούσαν να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι, όταν η Επιτροπή προτίθεται να στηριχθεί στα μερίδια αγοράς, οφείλει να καθορίσει την οικεία αγορά τεκμηριώνοντας την κρίση της με οικονομικά στοιχεία. Συνεπώς, αμφισβητούν, εμμέσως, την υπέρβαση του ορίου του 5%.
- ⁹⁶ Πρέπει, επομένως, να εξετασθεί αν η Επιτροπή απέδειξε, με την Απόφαση, τον αισθητό επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.

— Επί του διασυνοριακού χαρακτήρα

- 97 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υποστήριξε ότι ο διασυνοριακός χαρακτήρας των επίμαχων μετακομίσεων αρκούσε για να αποδειχθεί ο επηρεασμός του εμπορίου. Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο εν λόγω χαρακτήρας, ο οποίος δεν αμφισβητείται, δεν μπορεί αυτός καθαυτός να αποδείξει τον αισθητό επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.
- 98 Ειδικότερα, αν κάθε διασυνοριακή συναλλαγή μπορούσε αυτομάτως να επηρεάσει αισθητά το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, η έννοια του αισθητού επηρεασμού που αποτελεί προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, απορρέουσα από τη νομολογία, θα ήταν κενή περιεχομένου. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, ακόμη και στις περιπτώσεις εξ αντικειμένου παραβάσεων, είναι αναγκαίο η παράβαση να μπορεί να επηρεάσει αισθητά τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές. Τούτο προκύπτει, εξάλλου, και από τις κατευθυντήριες γραμμές του 2004, διότι το θετικό τεκμήριο που προβλέπει η παράγραφος 53 ισχύει μόνο στις περιπτώσεις συμφωνιών ή πρακτικών που μπορούν, εκ της φύσεώς του, να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.
- 99 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή επικαλέστηκε, εντούτοις, την απόφαση του Δικαστηρίου της 1ης Οκτωβρίου 1987, 311/85, Vereniging van Vlaamse Reisbureaus (Συλλογή 1987, σ. 3801), για να τεκμηριώσει την άποψή της, κατά την οποία ο διασυνοριακός χαρακτήρας των μετακομίσεων αρκεί από μόνος του για τη θεμελίωση της αρμοδιότητάς της. Επιβάλλεται, εντούτοις, η διαπίστωση ότι η εν λόγω απόφαση, και ιδίως η σκέψη 18, δεν πραγματεύεται το ζήτημα του αισθητού επηρεασμού του εμπορίου. Συγκεκριμένα, ο όρος αυτός δεν περιέχεται στην ανωτέρω απόφαση.
- 100 Εν πάση περιπτώσει, η Απόφαση δεν περιέχει καμία αιτιολογία στηριζόμενη αποκλειστικώς στον διασυνοριακό χαρακτήρα των επίμαχων μετακομίσεων. Ειδικότερα, τόσο από το γράμμα όσο και από το περιεχόμενό της προκύπτει ότι η αιτιολογική σκέψη 372 της Αποφάσεως, η οποία δεν μνημονεύει την προπαρατεθείσα στη σκέψη 99 απόφαση van Vlaamse Reisbureaus, δεν σκοπεί να αποδείξει τον αισθητό επηρεασμό του εμπορίου.

— Επί του ορίου των 40 εκατομμυρίων ευρώ

- 101 Όσον αφορά το όριο των 40 εκατομμυρίων ευρώ που προβλέπει η παράγραφος 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004, οι προσφεύγουσες ορθώς υποστηρίζουν ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του κύκλου εργασιών που πραγματοποιείται από υπεργολαβίες και του κύκλου εργασιών μιας εταιρείας που ελέγχει μια διεθνή μετακόμιση. Συγκεκριμένα, για να μην περιληφθεί δύο φορές ο ίδιος κύκλος εργασιών στον υπολογισμό των οικείων πωλήσεων, είναι αναγκαίο να αφαιρεθεί από τον πραγματοποιηθέντα κύκλο εργασιών στο πλαίσιο παροχής των επίμαχων υπηρεσιών ο κύκλος εργασιών που πραγματοποιήθηκε από υπεργολαβίες. Διαφορετικά, ο κύκλος εργασιών που αφορά μία μόνο μετακόμιση θα περιληφθεί, αφενός, στον κύκλο εργασιών της εταιρείας που ελέγχει την παρεχόμενη υπηρεσία και, αφετέρου, στον κύκλο εργασιών του υπεργολάβου. Επιπροσθέτως, οι κύκλοι εργασιών από τις υπεργολαβίες δεν πραγματοποιήθηκαν στην αγορά υπηρεσιών μετακομίσεως που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή.
- 102 Είναι, εξάλλου, πειστική η εξήγηση που παρέσχε η Επιτροπή, με την αιτιολογική σκέψη 530 της Αποφάσεως, για να δικαιολογήσει την επιλογή της να μη συμπεριλάβει τις εν λόγω πωλήσεις κατά τον υπολογισμό του προστίμου. Εντούτοις, δεν μπορεί να εξηγηθεί γιατί έπρεπε να περιληφθεί δύο φορές ο ίδιος κύκλος εργασιών κατά την εκτίμηση του μεγέθους της αγοράς προκειμένου να καθορισθεί αν υφίσταται αισθητός επηρεασμός του εμπορίου. Η εκτίμηση αυτή και η εκτίμηση του συνολικού κύκλου εργασιών των μετεχόντων στη σύμπραξη είναι, συνεπώς, προδήλως εσφαλμένες.
- 103 Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται από τις απαντήσεις της Επιτροπής στις γραπτές και προφορικές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου.
- 104 Η Επιτροπή επιχείρησε, πρώτον, να αντλήσει επιχείρημα από την παράγραφο 54 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004. Εντούτοις, η διάταξη αυτή απλώς αποκλείει τις πωλήσεις μεταξύ εταιρειών του ίδιου ομίλου, αλλά ουδόςως αφορά την περίπτωση της υπεργολαβίας. Δεν μπορεί, μεταξύ άλλων, να στηρίξει το επιχείρημα a contrario που προφανώς προβάλλει η Επιτροπή.

- 105 Δεύτερον, η Επιτροπή υποστήριξε, με τη γραπτή απάντησή της, ότι η προσέγγισή της δεν καταλήγει «απαραιτήτως» σε διπλό υπολογισμό της ίδιας μετακομίσεως, διότι, αφενός, ορισμένοι Βέλγοι μεταφορείς δεν μετείχαν στη σύμπραξη και, αφετέρου, σε ορισμένες περιπτώσεις η υπεργολαβία γινόταν για λογαριασμό αλλοδαπών μεταφορέων. Η Επιτροπή παραδέχεται, συνεπώς, σιωπηρώς ότι στις λοιπές περιπτώσεις η εν λόγω προσέγγιση είχε ως αποτέλεσμα να περιληφθεί δύο φορές ο κύκλος εργασιών από υπεργολαβίες. Επιπροσθέτως, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι υφίστατο διπλός υπολογισμός στην περίπτωση υπεργολαβίας μεταξύ δύο μετεχόντων στη σύμπραξη. Εξάλλου, παραδέχθηκε ότι αν διορθωνόταν η μεθοδολογία της ως προς το σημείο αυτό, δεν θα είχε επιτευχθεί το όριο των 40 εκατομμυρίων ευρώ.
- 106 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι επιτεύχθηκε, εν προκειμένω, το όριο των 40 εκατομμυρίων ευρώ.

— Επί του ορίου του 5 %

- 107 Όσον αφορά το όριο του 5 %, οι προσφεύγουσες διατείνονται ότι η Επιτροπή όφειλε να ορίσει την αγορά για να μπορεί να στηριχθεί στην υπέρβαση του εν λόγω ορίου.
- 108 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι για τον υπολογισμό μεριδίου αγοράς επιβάλλεται ως λογικό προαπαιτούμενο, ο ορισμός της εν λόγω αγοράς. Συγκεκριμένα, όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 92 ανωτέρω, η παράγραφος 55 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004 αναγνωρίζει ρητώς ότι «[γ]ια την εφαρμογή του ορίου του μεριδίου αγοράς πρέπει να οριστεί η οικεία αγορά. Δηλαδή η αγορά των σχετικών προϊόντων και η γεωγραφική αγορά αναφοράς». Η υποχρέωση αυτή προκύπτει ακόμη σαφέστερα από άλλες γλωσσικές αποδόσεις της εν λόγω διατάξεως (για παράδειγμα στην αγγλική γλώσσα: «it is necessary» και στη γερμανική γλώσσα: «muss»).

- 109 Εξάλλου, όσον αφορά τον δεσμευτικό χαρακτήρα των κατευθυντήριων γραμμών που εξέδωσε η Επιτροπή, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το συγκεκριμένο θεσμικό όργανο, θεσπίζοντας τέτοιους κανόνες συμπεριφοράς και αναγγέλλοντας με τη δημοσίευσή τους ότι θα τους εφαρμόζει πλέον στις περιπτώσεις που αφορούν οι κανόνες αυτοί, αυτοπεριορίζεται κατά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως και δεν μπορεί να αποκλίσει από τους κανόνες αυτούς, διότι άλλως θα του επιβληθούν ενδεχομένως κυρώσεις λόγω προσβολής γενικών αρχών του δικαίου, όπως η ίση μεταχείριση ή η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 211).
- 110 Πάντως, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή δεν τήρησε την υποχρέωση που προβλέπει η παράγραφος 55 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004. Με τα υπομνήματά της και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, επέμεινε στο ότι όχι μόνον δεν όφειλε να ορίσει την οικεία αγορά, αλλά και στο ότι δεν το έπραξε. Ως εκ τούτου πρέπει, καταρχήν, να μη γίνει δεκτή η διαπίστωση της Επιτροπής ότι επιτεύχθηκε το όριο του 5%.
- 111 Εντούτοις, υπό τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι η Επιτροπή απέδειξε, ωστόσο, επαρκώς κατά νόμο τη συνδρομή της δεύτερης διαζευκτικώς προβλεπομένης προϋποθέσεως για την εφαρμογή του τεκμηρίου της παραγράφου 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004.
- 112 Ειδικότερα, η Επιτροπή προέβη, με τις αιτιολογικές σκέψεις 88 έως 94 της Αποφάσεως, σε επαρκώς λεπτομερή περιγραφή του οικείου τομέα, συμπεριλαμβανομένης της προσφοράς, της ζήτησεως και της γεωγραφικής εκτάσεως. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή προσδιόρισε επακριβώς τις οικείες υπηρεσίες και την αγορά. Το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι μια τέτοια περιγραφή του τομέα μπορεί να είναι επαρκής, εφόσον είναι επαρκώς λεπτομερής ώστε να παρέχει στο Γενικό Δικαστήριο τη δυνατότητα επαληθεύσεως των βασικών εκτιμήσεων της Επιτροπής και εφόσον, βάσει των ανωτέρω, το συνολικό μερίδιο αγοράς υπερβαίνει προφανώς κατά πολύ το όριο του 5%.

- 113 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση, πρώτον, ότι η Επιτροπή βασίμως έκρινε ότι οι οικείες υπηρεσίες ήταν οι υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο. Η Επιτροπή επισήμανε ορθώς ότι η σύμπραξη είχε ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού στον τομέα των διεθνών μετακομίσεων προς ή από το Βέλγιο. Συγκεκριμένα, κοινό χαρακτηριστικό των επίμαχων μετακομίσεων ήταν το γεγονός ότι το Βέλγιο αποτελούσε τον τόπο αφετηρίας ή τον τόπο προορισμού, ότι οι επίμαχες εταιρείες μετακομίσεων ήταν στο σύνολό τους εγκατεστημένες στο Βέλγιο και ότι η δραστηριότητα της συμπράξεως ασκούσαν στο Βέλγιο. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, κατά την εκτίμηση του μεγέθους της αγοράς, τον κύκλο εργασιών των αλλοδαπών εταιρειών στην εν λόγω αγορά.
- 114 Δεύτερον, επί τη βάσει αυτή, η Επιτροπή εκτίμησε το μέγεθος της αγοράς σε 83 εκατομμύρια ευρώ και το συνολικό μερίδιο αγοράς των μετεχόντων στη σύμπραξη σε ποσοστό περίπου 50%. Τα εν λόγω αριθμητικά στοιχεία πρέπει να αναπροσαρμοσθούν προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι διορθώσεις που προκύπτουν από την απόφαση C(2009) 5810 (σκέψη 19 ανωτέρω) και από τον αποκλεισμό των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν από υπεργολαβίες (σκέψη 102 ανωτέρω), γεγονός το οποίο συνεπάγεται, κατά την Επιτροπή, συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 20 εκατομμυρίων ευρώ και συνολικό μερίδιο αγοράς περίπου 30%. Αυτό το μερίδιο της αγοράς είναι, εντούτοις, σαφώς πολύ μεγαλύτερο από το όριο του 5%.
- 115 Τρίτον, απαντώντας στις ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου, η Gosselin επισήμανε η ίδια, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι για να μην αγγίζει το όριο του 5% θα έπρεπε το μέγεθος της αγοράς να είναι πολύ σημαντικότερο και δη άνω των 400 εκατομμυρίων ευρώ. Όμως η δυνατότητα να προσλάβει η οικεία αγορά μια τέτοια διάσταση θα υπήρχε μόνον αν η εν λόγω αγορά ήταν πολύ ευρύτερη από την αγορά των υπηρεσιών διεθνών μετακομίσεων στο Βέλγιο, η οποία προσδιορίσθηκε, εντούτοις, ορθώς από την Επιτροπή ως η οικεία αγορά.
- 116 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι η Επιτροπή μπορούσε να στηριχθεί, εξαιρετικώς, στη δεύτερη διαζευκτικώς προβλεπόμενη προϋπόθεση της παραγράφου 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004 χωρίς να ορίσει ρητώς την αγορά κατά την έννοια της παραγράφου 55 των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών.

- 117 Τέλος, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, στο πλαίσιο του θετικού τεκμηρίου που προβλέπει η παράγραφος 53 των κατευθυντήριων γραμμών του 2004, αρκεί η συνδρομή μιας μόνον εκ των δύο διαζευκτικώς προβλεπομένων προϋποθέσεων για να αποδειχθεί ο αισθητός επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.
- 118 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση που αντλείται από τον μη αισθητό επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.
- 119 Ως εκ τούτου, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

3. Επί του τετάρτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του δεύτερου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin με σκοπό τη μείωση του προστίμου

- 120 Ο συγκεκριμένος λόγος ακυρώσεως έχει τέσσερα σκέλη. Με το πρώτο σκέλος, οι προσφεύγουσες προβάλλουν παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', και παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003, του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, σε σχέση με τον καθορισμό της βαρύτητας της παραβάσεως. Τα άλλα σκέλη αφορούν παράβαση των ιδίων διατάξεων σε σχέση με τον καθορισμό της διάρκειας της παραβάσεως (το δεύτερο σκέλος προβλήθηκε αποκλειστικώς από την Gosselin), τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων για τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου (αντιστοίχως, δεύτερο και τρίτο σκέλος) και την απόρριψη ελαφρυντικών περιστάσεων (αντιστοίχως, τρίτο και τέταρτο σκέλος).

Επί της βαρύτητας της παραβάσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- ¹²¹ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι υπάρχει σημαντική ποιοτική διαφορά μεταξύ των εταιρειών μετακομίσεων που μετείχαν στην «κλασσική» σύμπραξη επί των τιμών, η οποία συνοδευόταν από συσκέψεις και γραπτές συμφωνίες, και των λοιπών εταιρειών (όπως η Gosselin) οι οποίες εμπλέκονταν μόνον στις προμήθειες και στις ΠΔ. Η «κλασσική» σύμπραξη προσέφερε ένα πλαίσιο συμπεριφοράς στην αγορά των μετεχόντων στη σύμπραξη ενώ οι προμήθειες και οι ΠΔ εφαρμόζονταν ανά περίπτωση.
- ¹²² Εντούτοις, η Επιτροπή εφάρμοσε σε όλες τις εμπλεκόμενες εταιρείες το ίδιο ποσοστό του 17 %, χωρίς να εκτιμήσει την κάθε μεμονωμένη περίπτωση λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις, όπως προβλέπει η παράγραφος 20 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006. Ως εκ τούτου, οι προσφεύγουσες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο να καθορίσει, τουλάχιστον, το οικείο ποσοστό για τον υπολογισμό του προστίμου σε επίπεδο κατώτερο του 17 %.
- ¹²³ Κατά την Επιτροπή, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών στηρίζεται στην εσφαλμένη άποψη ότι οι συμφωνίες περί προμηθειών και ΠΔ είναι λιγότερο σοβαρές από τις συμφωνίες περί κατώτατων τιμών.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- ¹²⁴ Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη, εν προκειμένω, όλες τις σχετικές περιστάσεις και τη σημαντική ποιοτική διαφορά μεταξύ της συμπράξεως επί των τιμών και των λοιπών πρακτικών.

— Επί της υποχρέωσης συνεκτιμήσεως όλων των σχετικών εν προκειμένω περιστάσεων

- 125 Όσον αφορά την πρώτη αιτίαση πρέπει να επισημανθεί ότι, με την αιτιολογική σκέψη 542 της Αποφάσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές που ενέχουν το είδος του περιορισμού που διαπιστώθηκε στην παρούσα υπόθεση μπορούν να χαρακτηρισθούν ως εκ της φύσεώς τους και μόνον ως «πολύ σοβαρές», χωρίς να απαιτείται οι εν λόγω συμπεριφορές να έχουν ιδιαίτερο αντίκτυπο στην αγορά ή η επιρροή τους να έχει συγκεκριμένη γεωγραφική έκταση. Προς στήριξη της εν λόγω θέσεως, η Επιτροπή παραθέτει, τόσο στην Απόφαση όσο και στο υπόμνημα αντικρούσεως, την απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Ιουλίου 2005, T-241/01, Scandinavian Airlines System κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-2917.
- 126 Με την απόφαση αυτή, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως πρέπει να γίνεται λαμβανομένης υπόψη ιδίως της φύσεως των περιορισμών που η παράβαση αυτή επέφερε στον ανταγωνισμό, ότι η βαρύτητα της παραβάσεως μπορεί να αποδειχθεί σε σχέση με τη φύση και το αντικείμενο των καταχρηστικών συμπεριφορών, και ότι, κατά πάγια νομολογία, τα στοιχεία που αφορούν το αντικείμενο μιας συμπεριφοράς μπορεί να έχουν μεγαλύτερη σημασία για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου από εκείνα που αφορούν τα αποτελέσματά της (βλ. σκέψη 83 της αποφάσεως και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 127 Εν προκειμένω, η παράβαση είχε ως αντικείμενο τον καθορισμό των τιμών και την κατανομή των αγορών. Μια τέτοια κατάφωρη παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού είναι, εκ της φύσεώς της, ιδιαίτερα σοβαρή.
- 128 Επιπροσθέτως, αντιθέτως προς τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3) (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 1998), οι κατευθυντήριες γραμμές «για τα πρόστιμα» του 2006 δεν κάνουν πλέον λόγο, προκειμένου να εκτιμηθεί η βαρύτητα της παραβάσεως, για την ανάγκη να ληφθούν υπόψη «η πραγματική οικονομική δυνατότητα του αυτουργού της παράβασης να προξενήσει σημαντική ζημία σε άλλους οικονομικούς παράγοντες», ή «ο αντίκτυπος [της παραβάσεως] επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατό να εκτιμηθεί».

- 129 Πάντως, οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 προβλέπουν ρητώς στην παράγραφο 20, ότι «[η] εκτίμηση της σοβαρότητας θα γίνεται κατά περίπτωση για κάθε είδος παράβασης, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές συνθήκες της υπόθεσης». Επιπροσθέτως, οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 επέφεραν θεμελιώδη αλλαγή στη μεθοδολογία για τον υπολογισμό των προστίμων. Ειδικότερα, καταργήθηκε η κατάταξη των παραβάσεων σε τρεις κατηγορίες («λιγότερο σοβαρή», «σοβαρή» και «πολύ σοβαρή») και θεσπίστηκε κλίμακα από 0 έως 30% προκειμένου να καταστεί δυνατή η ακριβέστερη διαφοροποίηση. Κατά την παράγραφο 19 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, το βασικό ποσό του προστίμου πρέπει να «συνδέεται με ορισμένο ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων, το οποίο θα καθορίζεται σε συνάρτηση με τον βαθμό σοβαρότητας της παράβασης». Κατά γενικό κανόνα, «το ποσοστό επί της αξίας των πωλήσεων που θα λαμβάνεται υπόψη θα μπορεί να ανέλθει έως το 30% της αξίας των πωλήσεων» (παράγραφος 21 των κατευθυντήριων γραμμών).
- 130 Συνεπώς, η Επιτροπή δεν μπορεί να ασκεί την ευχέρεια εκτιμήσεως που έχει στη διάθεσή της στον τομέα επιβολής προστίμων και, να καθορίζει το ακριβές ποσοστό μεταξύ του 0 και 30%, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως. Ειδικότερα, η παράγραφος 22 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 προβλέπει ότι, «[γ]ια να αποφασιστεί εάν το ποσοστό της αξίας των πωλήσεων, το οποίο θα λαμβάνεται υπόψη σε μια συγκεκριμένη υπόθεση θα πρέπει να είναι χαμηλά ή υψηλά στην κλίμακα αυτή, η Επιτροπή θα συνεκτιμά διάφορους παράγοντες, όπως το είδος της παράβασης, το συνολικό μερίδιο αγοράς όλων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, τη γεωγραφική έκταση της παράβασης και το εάν η παράνομη συμπεριφορά έχει εκδηλωθεί στην πράξη ή όχι».
- 131 Η εν λόγω δυσχέρεια καθορισμού ακριβούς ποσοστού είναι ως ένα βαθμό μειωμένη στην περίπτωση μυστικών οριζόντιων συμφωνιών καθορισμού των τιμών και κατανομής της αγοράς, στις οποίες, δυνάμει της παραγράφου 23 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, το ποσοστό της αξίας των πωλήσεων που λαμβάνεται υπόψη θα ορίζεται κατά κανόνα «στα υψηλότερα όρια της παραπάνω κλίμακας». Από την παράγραφο αυτή προκύπτει ότι, για τους ιδιαίτερος σοβαρούς περιορισμούς, το ποσοστό πρέπει να είναι τουλάχιστον άνω του 15%.

- 132 Εν προκειμένω, δεν πρέπει συναφώς να ακυρωθεί η Απόφαση για τον λόγο ότι το ποσοστό του 17 % καθορίστηκε μόνο βάσει της εγγενούς βαρύτητας της παραβάσεως. Συγκεκριμένα, όταν η Επιτροπή προτίθεται να εφαρμόσει ποσοστό ίσο ή σχεδόν ίσο προς το προβλεπόμενο ελάχιστο ποσοστό για τους ιδιαίτερος σοβαρούς περιορισμούς, δεν είναι αναγκαίο να λάβει υπόψη πρόσθετα στοιχεία ή περιστάσεις. Τούτο θα επιβαλλόταν μόνον αν όφειλε να εφαρμόσει υψηλότερο ποσοστό. Συναφώς, η προσφεύγουσα ασφαλώς δεν υποστηρίζει ότι η Επιτροπή όφειλε να εφαρμόσει υψηλότερο ποσοστό και η Επιτροπή δεν ζήτησε από το Γενικό Δικαστήριο να αυξήσει το ποσό του προστίμου.
- 133 Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση που αντλείται από τον αφηρημένο καθορισμό της βαρύτητας της παραβάσεως.

— Επί της προβαλλομένης σημαντικής ποιοτικής διαφοράς

- 134 Όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από την προβαλλόμενη σημαντική ποιοτική διαφορά μεταξύ της συμπράξεως επί των τιμών και των λοιπών πρακτικών, η οποία περιλαμβάνεται στον πέμπτο λόγο ακυρώσεως της Portielje που αντλείται από την προβαλλόμενη προσβολή της αρχής της ισότητας, πρέπει να υπομνησθεί η πάγια νομολογία, κατά την οποία η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, η οποία αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, απαγορεύει όχι μόνο να αντιμετωπίζονται κατά διαφορετικό τρόπο παρόμοιες καταστάσεις, αλλά και να αντιμετωπίζονται καθ' όμοιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις, εκτός αν αυτού του είδους η αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς (βλ., συναφώς, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 8ης Οκτωβρίου 1986, 91/85, Christ-Clemen κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2853, σκέψη 10, και της 28ης Ιουνίου 1990, C-174/89, Hoche, Συλλογή 1990, σ. I-2681, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 135 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στο πλαίσιο της εκτιμήςεως της βαρύτητας της παραβάσεως, η Επιτροπή δεν μεταχειρίσθηκε κατ' ουσία διαφορετικά τους μετέχοντες στη σύμπραξη κατά την επιλογή του ποσοστού της αξίας των πωλήσεων που έλαβε υπόψη για καθένα εξ αυτών, αλλά εφάρμοσε το ενιαίο ποσοστό του 17% σε όλες τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Η Επιτροπή δικαιολογεί την προσέγγιση αυτή προβάλλοντας ότι επρόκειτο για ενιαία και διαρκή παράβαση.
- 136 Επομένως, τίθεται το ζήτημα αν, υπό το πρίσμα της νομολογίας, η Επιτροπή μπορούσε να αποκλείσει οποιαδήποτε διαφοροποίηση μεταξύ των μετεχόντων στην παράβαση και τη συνεκτίμηση των συγκεκριμένων περιστάσεων της υποθέσεως για τον καθορισμό της βαρύτητας της παραβάσεως που διέπραξε η Gosselin.
- 137 Συναφώς, όπως προκύπτει από τη νομολογία, όταν μια παράβαση έχει διαπραχθεί από πολλές επιχειρήσεις, πρέπει να εξετάζεται η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής καθεμιάς από αυτές στην παράβαση (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 623, και Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, προπαρατεθείσα στη σκέψη 76, σκέψη 150). Το συμπέρασμα αυτό συνιστά τη λογική συνέπεια της αρχής του προσωποπαγούς των ποινών και των κυρώσεων δυνάμει της οποίας σε μια επιχείρηση μπορούν να επιβληθούν κυρώσεις μόνο για τα γεγονότα που της προσάπτονται ατομικώς, αρχή η οποία είναι εφαρμοστέα σε κάθε διοικητική διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή κυρώσεων δυνάμει των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Νοεμβρίου 2005, T-62/02, Union Pigments κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. II-5057, σκέψη 119).
- 138 Επιπροσθέτως, από πολλές αποφάσεις του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου προκύπτει ότι η βαρύτητα των παραβάσεων πρέπει να αποτελεί αντικείμενο μεμονωμένης εκτιμήςεως η οποία λαμβάνει υπόψη πολλά στοιχεία, όπως είναι, ιδίως, οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως, το γενικό πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 89, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 106, και απόφαση Scandinavian Airlines System κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 125, σκέψεις 83 επ.). Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν συμμετείχε σε όλα τα συστατικά στοιχεία μιας συμπράξεως ή

ότι η συμμετοχή της ήταν ήσσονος σημασίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως και, ενδεχομένως, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου (βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, προπαρατεθείσα στη σκέψη 76, σκέψη 90, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 26ης Απριλίου 2007, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007, σ. ΙΙ-947, σκέψη 429 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- ¹³⁹ Εντούτοις, κατά τη νομολογιακή πρακτική του Γενικού Δικαστηρίου, η εκτίμηση των ατομικών περιστάσεων δεν γίνεται στο πλαίσιο εκτιμήσεως της βαρύτητας της παραβάσεως, δηλαδή κατά τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου, αλλά στο πλαίσιο αναπροσαρμογής του βασικού ποσού βάσει ελαφρυντικών ή επιβαρυντικών περιστάσεων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Οκτωβρίου 2008, T-73/04, Carbone Lorraine κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. ΙΙ-2661, σκέψεις 100 επ., η οποία επικυρώθηκε αναιρετικώς με την απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 2009, C-554/08 P, Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, η οποία δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή).
- ¹⁴⁰ Η νομολογία αυτή συνάδει, εντούτοις, προς τη νομολογία που παρατίθεται ανωτέρω στις σκέψεις 137 και 138. Συγκεκριμένα, στις εν λόγω αποφάσεις, ο όρος «βαρύτητα» χρησιμοποιήθηκε γενικώς για να περιγραφεί το μέγεθος της παραβάσεως και όχι κατά την τεχνική έννοια των κατευθυντήριων γραμμών του 1998. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή είχε την ευχέρεια να λάβει υπόψη ορισμένες πτυχές της «βαρύτητας», κατά την έννοια του άρθρου 23 του κανονισμού 1/2003, στο πλαίσιο των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων και όχι στο πλαίσιο της «βαρύτητας» κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών της για τον υπολογισμό των προστίμων.
- ¹⁴¹ Τούτο συμβαίνει, ιδίως, κατά την εκτίμηση της σχετικής βαρύτητας της συμμετοχής πολλών επιχειρήσεων σε ενιαία και διαρκή παράβαση. Συναφώς, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι, όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998, η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής στην παράβαση κάθε οικείας επιχειρήσεως πρέπει να εξετάζεται στο

πλαίσιο της ενδεχόμενης εφαρμογής επιβαρυντικών ή ελαφρυντικών περιστάσεων (απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2009, Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 139, σκέψη 27). Στην περίπτωση ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, ο όρος «παραβάση», όπως χρησιμοποιείται στις κατευθυντήριες γραμμές του 1998, έχει συνεπώς την έννοια της συνολικής παραβάσεως με τη συμμετοχή πολλών επιχειρήσεων, και η «βαρύτητα» της εν λόγω ενιαίας παραβάσεως είναι η ίδια για όλους τους συμμετέχοντες.

- 142 Η απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2009, Carbone-Lorraine κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 139, αφορά εντούτοις τις κατευθυντήριες γραμμές του 1998. Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω στη σκέψη 129, οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 επέφεραν θεμελιώδη αλλαγή στη μεθοδολογία για τον υπολογισμό των προστίμων. Πρώτον, καταργήθηκε η κατάταξη των παραβάσεων σε τρεις κατηγορίες («λιγότερο σοβαρή», «σοβαρή» και «πολύ σοβαρή»). Το ισχύον σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει μια κλίμακα από 0 έως 30%, παρέχει τη δυνατότητα ακριβέστερης διαφοροποίησης βάσει της βαρύτητας των παραβάσεων.
- 143 Δεύτερον, καταργήθηκαν τα κατ' αποκοπήν ποσά. Εφεξής, το βασικό ποσό υπολογίζεται βάσει της αξίας των πωλήσεων που πραγματοποιεί κάθε επιχείρηση ατομικά και οι οποίες τελούν σε άμεση ή έμμεση σχέση με την παράβαση. Αυτή η νέα μεθοδολογία παρέχει, συνεπώς, τη δυνατότητα να λαμβάνεται ευχερέστερα υπόψη η έκταση της ατομικής συμμετοχής κάθε επιχείρησης στην παράβαση στο πλαίσιο εκτιμώσεως της βαρύτητάς της. Παρέχει, επίσης, τη δυνατότητα συνεκτιμώσεως της ενδεχόμενης μειωμένης βαρύτητας μιας ενιαίας παραβάσεως με την άρδοση του χρόνου.
- 144 Τρίτον, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι, στο πλαίσιο της πρακτικής που ακολουθεί κατά τη λήψη των αποφάσεών της, δεν εφαρμόζει πλέον απαραιτήτως ενιαίο ποσοστό για όλους τους συμμετέχοντες σε ορισμένη παράβαση. Ειδικότερα, με τις αποφάσεις «Candle waxes», C(2008) 5476, της 1ης Οκτωβρίου 2008, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53

της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/C.39181 — Κηροί κηροποιίας), της οποίας περίληψη δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της 4ης Δεκεμβρίου 2009 (ΕΕ C 295, σ. 17), και «Heat stabilisers», C (2009) 8682, της 11ης Νοεμβρίου 2009, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/38.589 — Σταθεροποιητές θερμότητας), της οποίας περίληψη δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της 12ης Νοεμβρίου 2010 (ΕΕ C 307, σ. 9), η Επιτροπή εφάρμοσε διαφορετικά ποσοστά στις διαφορετικές κατηγορίες μετεχόντων στις επίμαχες συμπράξεις βάσει της σχετικής βαρύτητας της συμμετοχής τους στην παράβαση. Ειδικότερα, στη δεύτερη υπόθεση, καθορίστηκε μεγαλύτερο ποσοστό για τις επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει όχι μόνο στον καθορισμό τιμών, αλλά και στην κατανομή των πελατών και/ή της αγοράς.

¹⁴⁵ Εντούτοις, η νέα μεθοδολογία δεν επιβάλλει αυτή την προσέγγιση. Καίτοι η προπαρατεθείσα στις σκέψεις 137 και 138 νομολογία επισημαίνει ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής στην παράβαση και οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υποθέσεως, η Επιτροπή εξακολουθεί να μπορεί, κατ' εφαρμογήν των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, να προβεί σε μια τέτοια συνεκτίμηση κατά την αξιολόγηση της βαρύτητας της παραβάσεως ή την αναπροσαρμογή του βασικού ποσού βάσει ελαφρυντικών ή επιβαρυντικών περιστάσεων. Στις περιπτώσεις που ακολουθείται η εν λόγω προσέγγιση από την Επιτροπή, κατά την εκτίμηση των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων πρέπει, εντούτοις, να μπορεί να ληφθεί επαρκώς υπόψη η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής σε ενιαία παράβαση και η ενδεχόμενη διαφοροποίηση της εν λόγω βαρύτητας με την πάροδο του χρόνου.

¹⁴⁶ Εν προκειμένω, η Επιτροπή καθόρισε για όλες τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις ενιαίο ποσοστό ύψους 17%. Στο μέτρο που η Gosselin υποστηρίζει ότι η σχετική βαρύτητα της συμμετοχής της είναι ήσσονος σημασίας σε σχέση με τη βαρύτητα της συμμετοχής άλλων εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και ότι έπρεπε να έχουν ληφθεί υπόψη πολλές συγκεκριμένες ή ασυνήθεις περιστάσεις, η επιχειρηματολογία που ανέπτυξε θα εξετασθεί στο πλαίσιο των αιτιάσεων που αντλούνται από την εκ μέρους της Επιτροπής εσφαλμένη εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων.

147 Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθεί το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως και να ληφθούν υπόψη τα επιχειρήματα της Gosselin στο πλαίσιο εξετάσεως του τετάρτου σκέλους (σκέψεις 180 επ. κατωτέρω).

Επί της διάρκειας της παραβάσεως

148 Το εν λόγω σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως προβλήθηκε μόνον από την Gosselin.

Επιχειρήματα των διαδίκων

149 Η Gosselin επισημαίνει ότι η Επιτροπή ρητώς παραδέχεται, με την αιτιολογική σκέψη 379 της Απόφάσεως, ότι ο φάκελος της υποθέσεως δεν περιέχει έγγραφα που να αποδεικνύουν την εκ μέρους της εφαρμογή αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνιών για περίοδο υπερβαίνουσα την τριετία, δηλαδή από τις 30 Οκτωβρίου 1993 έως τις 14 Νοεμβρίου 1996.

150 Η εν λόγω έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων δεν μπορεί, κατά την άποψη της Gosselin, να θεραπευθεί με τη διαπίστωση της συνδρομής ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως ή με τη διαπίστωση ότι ουδόλως μπορεί να αποστεί από την εν λόγω παράβαση. Όσον αφορά την πρώτη διαπίστωση, η Gosselin υποστηρίζει ότι το γεγονός αυτό δεν απαλλάσσει την Επιτροπή από το βάρος αποδείξεως της συγκεκριμένης διάρκειας της συμμετοχής της Gosselin. Όσον αφορά τη δεύτερη διαπίστωση, διατείνεται ότι η νομολογία της οποίας γίνεται επίκληση με την Απόφαση, κατά την οποία η οικεία επιχείρηση οφείλει να αποστεί από τη σύμπραξη κατηγορηματικώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, αφορά πάντα τις «κλασσικές» συμπράξεις, στο πλαίσιο των οποίων πραγματοποιήθηκαν πολυμερείς συσκέψεις και κατά τη διάρκεια των οποίων προβλήθηκαν ρητώς οι περιοριστικοί του ανταγωνισμού σκοποί. Ως εκ

τούτου, η νομολογία αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην περίπτωση της Gosselin, η οποία δεν μετείχε σε καμία σύσχεψη της συμπράξεως. Τέλος, η Gosselin επισημαίνει ότι η τριετία είναι ιδιαιτέρως μεγάλη περίοδος και ότι, συνεπώς, δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα αποδεδειγμένης διαρκούς παραβάσεως ως προς αυτήν.

- 151 Η Επιτροπή παραδέχεται ότι, όσον αφορά την Gosselin, ο φάκελος της υποθέσεως δεν περιέχει κανένα έγγραφο που να αφορά συγκεκριμένες περιπτώσεις προμηθειών και ΠΔ κατά την περίοδο από τις 30 Οκτωβρίου 1993 έως τις 14 Νοεμβρίου 1996, αλλά φρονεί ότι από αντικειμενικές και συγκλίνουσες ενδείξεις μπορεί να συναχθεί ότι η συμμετοχή της Gosselin στη σύμπραξη συνεχίστηκε κατά την εν λόγω περίοδο. Επισημαίνει ότι πρόκειται για ενδιάμεση περίοδο και ότι η Gosselin δεν έθεσε οριστικώς τέλος στη συμμετοχή της στη σύμπραξη τον Οκτώβριο του 1993. Από τα διαθέσιμα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει, επίσης, ότι η δραστηριότητα της συμπράξεως, αυτή καθαυτή, παρέμεινε αμετάβλητη κατά τη συγκεκριμένη περίοδο και δεν ανεστάλη. Τέλος, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι η Gosselin δεν αποστασιοποιήθηκε από τη σύμπραξη δημοσίως και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση κατά την έναρξη της εν λόγω περιόδου.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 152 Η Gosselin υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι, κατά την περίοδο από τις 30 Οκτωβρίου 1993 έως τις 14 Νοεμβρίου 1996 (στο εξής: επίμαχη περίοδος), δεν μετείχε στη σύμπραξη και ότι, συνεπώς, πρέπει να μειωθεί ο συντελεστής που λαμβάνει υπόψη τον αριθμό των ετών συμμετοχής.
- 153 Συναφώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή φέρει το βάρος αποδείξεως των παραβάσεων του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και ότι οφείλει να προσκομίσει ακριβή και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία για να στηρίξει την αταλάντευτη πεποίθηση ότι όντως διαπράχθηκε η φερόμενη παράβαση (βλ., συναφώς, απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Μαρτίου 1984, 29/83 και 30/83, CRAM και Rheinznk κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 1679, σκέψη 20, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-44/02 ΟΡ, T-54/02 ΟΡ, T-56/02 ΟΡ, T-60/02 ΟΡ και T-61/02 ΟΡ, Dresdner Bank κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. ΙΙ-3567, σκέψη 62).

- 154 Τούτο ισχύει ιδίως στην περίπτωση των αποδείξεων που αφορούν τη διάρκεια της παραβάσεως, κριτήριο του οποίου το βάρος ενισχύθηκε σημαντικά με τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006. Συνεπώς, όταν δεν υπάρχουν στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν άμεσα τη διάρκεια μιας παραβάσεως, η Επιτροπή υποχρεούται να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιαλείπτως μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 2003, T-61/99, *Adriatica di Navigazione* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. ΙΙ-5349, σκέψη 125 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 155 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται η έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων για την επίμαχη περίοδο.
- 156 Εντούτοις, η Επιτροπή επικαλέστηκε, με την Απόφαση και τα υπομνήματά της, νομολογία κατά την οποία η επιχείρηση, προκειμένου να παύσει να ευθύνεται, οφείλει να αποστεί από τη σύμπραξη κατηγορηματικώς και κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, ώστε οι λοιποί μετέχοντες να έχουν επίγνωση του γεγονότος ότι δεν υποστηρίζει πλέον τους γενικούς σκοπούς της συμπράξεως.
- 157 Συναφώς, είναι αληθές ότι, όταν έχει αποδειχθεί η συμμετοχή σε πολυμερείς συσκέψεις, στην επιχείρηση αυτή εναπόκειται να προβάλει ενδείξεις ικανές να στοιχειοθετήσουν ότι η συμμετοχή της στις εν λόγω συσκέψεις δεν είχε την έννοια ότι στρεφόταν κατά του ανταγωνισμού, αποδεικνύοντας ότι είχε δηλώσει στους ανταγωνιστές της ότι μετείχε στις συσκέψεις αυτές υπό διαφορετικό πρίσμα απ' ό,τι αυτοί (αποφάσεις του Δικαστηρίου *Aalborg Portland* κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα στη σκέψη 37, σκέψη 81, και της 8ης Ιουλίου 1999, C-199/92 Ρ, *Hüls* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. Ι-4287, σκέψη 155).
- 158 Εντούτοις, η νομολογία αυτή αφορά συμπράξεις στο πλαίσιο των οποίων πραγματοποιήθηκαν πολυμερείς συσκέψεις, κατά τις οποίες προβλήθηκαν αντίθετοι προς τους κανόνες του ανταγωνισμού σκοποί. Όπως εξήγησε το Δικαστήριο στη σκέψη 82 της προπαρατεθείσας στη σκέψη 37 αποφάσεως *Aalborg Portland* κ.λπ. κατά Επιτροπής, η συλλογιστική επί της οποίας στηρίζεται ο κανόνας αυτός είναι ότι η επιχείρηση, έχοντας μετάσχει στην εν λόγω σύσκεψη χωρίς να αποστασιοποιηθεί δημοσίως από

τα συζητηθέντα, άφησε τους λοιπούς μετασχόντες στη σύσκεψη να εννοήσουν ότι επιδοκίμαζε το αποτέλεσμά της και θα συμμορφωνόταν προς αυτό. Πάντως, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Gosselin δεν μετείχε σε τέτοιες συσκέψεις.

- 159 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή φέρει το βάρος αποδείξεως της διάρκειας της συμμετοχής της Gosselin, χωρίς να μπορεί να τύχει απαλλαγής από το βάρος αποδείξεως που προβλέπει η προπαρατεθείσα νομολογία.
- 160 Επιβάλλεται, εντούτοις, η διαπίστωση ότι, όσον αφορά την επίμαχη περίοδο, οι ενδείξεις που προέβαλε η Επιτροπή δεν μπορούν να αποτελέσουν επαρκή κατά νόμο απόδειξη της συμμετοχής της Gosselin στη σύμπραξη.
- 161 Πρώτον, όσον αφορά την επισήμανση της Επιτροπής ότι η επίμαχη περίοδος είναι ενδιάμεση περίοδος και ότι η Gosselin δεν έθεσε οριστικώς τέλος στη συμμετοχή της στη σύμπραξη τον Οκτώβριο του 1993, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εν λόγω επισήμανση συνδέεται με το γεγονός της υπάρξεως διακοπής. Είναι, συνεπώς, άνευ σημασίας το αν η Gosselin μετείχε στη σύμπραξη τόσο πριν όσο και μετά από τη συγκεκριμένη περίοδο. Εξάλλου, το γεγονός ότι η Gosselin θεωρείται υπεύθυνη για τη συμμετοχή της στη σύμπραξη μόνον έως τις 18 Σεπτεμβρίου 2002, ημερομηνία της τελευταίας έγγραφης αποδείξεως, καίτοι η σύμπραξη υφίστατο μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2003, καταδεικνύει ότι είναι δυνατή η παύση της συμμετοχής σε σύμπραξη ακόμη και ελλείψει ρητής δηλώσεως.
- 162 Δεύτερον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Gosselin μετείχε στις ίδιες αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πρακτικές τόσο μετά τον Νοέμβριο του 1996 όσο και πριν από τον Οκτώβριο του 1993 και ότι δεν μεσολάβησε καμία μεταβολή, μεταξύ των εν λόγω δύο ημερομηνιών, ως προς τη συμπεριφορά της στο πλαίσιο της συμπράξεως. Εντούτοις, δεδομένου ότι δεν άλλαξε ο τρόπος λειτουργίας της συμπράξεως κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου, η συμμετοχή της Gosselin θα μπορούσε μόνο να προσλάβει τις μορφές που είχε προγενεστέρως.

- 163 Τρίτον, η Επιτροπή επισήμανε, με την αιτιολογική σκέψη 274 της Αποφάσεως, ότι το γεγονός και μόνον ότι στον φάκελό της δεν περιέχεται καμία ΠΔ δεν σημαίνει ότι δεν συνέταξε ποτέ τέτοιου είδους προσφορές. Από τα αποδεικτικά στοιχεία της διογραφίας προκύπτει ότι ορισμένες ΠΔ αποστέλλονταν ορισμένες φορές απευθείας στο πρόσωπο που επρόκειτο να μετακομίσει. Κατά την εν λόγω αιτιολογική σκέψη, από εσωτερικό έγγραφο της Allied Arthur Pierre που αφορούσε μετακόμιση από την Βρυξέλλες (Βέλγιο) στη Λισσαβόνα (Πορτογαλία) προκύπτει ότι ζητήθηκαν ΠΔ από την Gosselin και τη Ziegler. Διευκρινίζεται, εξάλλου, ότι η Gosselin «θα αποστείλει την ΠΔ σήμερα ταχυδρομικά [και ότι] έχει ειδοποιηθεί ο πελάτης». Εντούτοις, η μετακόμιση αυτή ανάγεται στο έτος 1998 και είναι, συνεπώς, μεταγενέστερη της επίμαχης περιόδου.
- 164 Τέταρτον, η Επιτροπή παραδέχθηκε, κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, ότι δεν υπήρχαν άλλες ενδείξεις για τη συμμετοχή της Gosselin κατά την επίμαχη περίοδο.
- 165 Πέμπτον, όσον αφορά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου, πρέπει να επισημανθεί ότι το ζήτημα αν η εν λόγω περίοδος είναι αρκούντως μακρά ώστε να αποτελέσει διακοπή της παραβάσεως δεν μπορεί να εξετασθεί αφηρημένως. Αντιθέτως, πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο της λειτουργίας της εν λόγω συμπράξεως (απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 19ης Μαΐου 2010, Τ-18/05, ΙΜΙ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή, 2010, σ. II-1769, σκέψεις 89 επ.).
- 166 Εν προκειμένω, από τον πίνακα με αριθμό 3 που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 280 της Αποφάσεως προκύπτει ότι οι οικείες επιχειρήσεις επικοινωνούσαν συνήθως πολλές φορές τον χρόνο για τη σύνταξη ΠΔ ή για την καταβολή προμηθειών. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι οι εν λόγω πρακτικές στηρίζονταν στην αρχή «do ut des» (βλ. σκέψη 79 ανωτέρω) καθιστούσε αναγκαία τη συνέχεια της συνεργασίας στο πλαίσιο της συμπράξεως. Η περίοδος κατά την οποία η Gosselin δεν μετείχε στις εν λόγω πρακτικές διήρκεσε πλέον των τριών ετών. Δεδομένου ότι η διάρκεια αυτή υπερβαίνει κατά πολύ τα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία οι επίμαχες επιχειρήσεις εκδήλωναν συνήθως τη βούλησή τους να περιορίσουν τον ανταγωνισμό, συντάσσοντας ΠΔ ή καταβάλλοντας προμήθειες, συμπεραίνεται ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί ευλόγως να γίνει δεκτό ότι η παράβαση

συνεχίστηκε αδιαλείπτως μεταξύ της 30ής Οκτωβρίου 1993 και της 14ης Νοεμβρίου 1996.

- 167 Έκτον, με την Απόφαση, η Επιτροπή στηρίχθηκε στον ενιαίο και διαρκή χαρακτήρα της παραβάσεως. Όμως, στην περίπτωση της Gosselin, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η έλλειψη εγγράφων αποδείξεων για την επίμαχη περίοδο δεν μπορεί να θεραπευθεί με το επιχείρημα που εκτίθεται στην αιτιολογική σκέψη 380 της Αποφάσεως, κατά το οποίο η επίμαχη σύμπραξη αποτελεί ενιαία και διαρκή παράβαση. Συγκεκριμένα, το εν λόγω επιχείρημα δεν μπορεί να θεμελιώσει την ευθύνη της Gosselin καθ' όλη τη διάρκεια της συμπίεξης. Ειδικότερα, η παράγραφος 24 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 δεν παραπέμπει στη διάρκεια της παραβάσεως, αλλά στη διάρκεια της συμμετοχής κάθε επιχειρήσεως στην παράβαση. Ως εκ τούτου, εξακολουθεί να είναι αναγκαίο να καθορισθεί η διάρκεια της ατομικής συμμετοχής στη σύμπραξη, όπως έπραξε η Επιτροπή με την Απόφαση.
- 168 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι πρέπει να γίνει δεκτό το δεύτερο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως που αντλείται από εσφαλμένο καθορισμό της διάρκειας της παραβάσεως και ότι πρέπει, συνεπώς, να ακυρωθεί η Απόφαση στο μέτρο που κρίνει ότι η Gosselin ευθύνεται για τη συμμετοχή της στη σύμπραξη κατά την επίμαχη περίοδο. Ως εκ τούτου, η διάρκεια της επίμαχης περιόδου πρέπει να μειωθεί από τα 10 έτη και 7 μήνες που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 548 της Αποφάσεως. Η συμμετοχή της Gosselin διήρκεσε, συνεπώς, 7 έτη και 6 μήνες.
- 169 Λαμβανομένου υπόψη του ότι η Gosselin συνέχισε και επανέλαβε, μετά την επίμαχη περίοδο, τη συμμετοχή της σε παράβαση και δεν αμφισβητεί ότι πρόκειται περί της ίδιας συμπίεξης με αυτή στην οποία μετείχε προ της διακοπής, δεν έχει συμπληρωθεί εν προκειμένω η παραγραφή, κατά την έννοια του άρθρου 25, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003. Παρά ταύτα, πρέπει να μεταρρυθμισθεί η Απόφαση και να μειωθεί το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην Gosselin, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η πραγματική διάρκεια της συμμετοχής της στη σύμπραξη. Οι συγκεκριμένες συνέπειες της εν λόγω μεταρρυθμίσεως θα διευκρινισθούν στις σκέψεις 174 επ. κατωτέρω.

Επί της αξίας των πωλήσεων που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του βασικού ποσού

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 170 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, με την Απόφαση, η Επιτροπή εκκινεί από εσφαλμένη αφετηρία όσον αφορά την αξία των πωλήσεων. Το σφάλμα αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το οικονομικό έτος της Gosselin δεν αντιστοιχεί στο ημερολογιακό έτος. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή όφειλε να λάβει ως «τελευταί[ο] πλήρ[ες] οικονομικ[ό] έτ[ος] της συμμετοχής της στην παράβαση» (κατά την έννοια της παραγράφου 13 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006) το τελευταίο οικονομικό έτος που προηγήθηκε της παύσεως της παραβάσεως. Καθόσον από την Απόφαση προκύπτει ότι η ημερομηνία παύσεως της παραβάσεως είναι η 18η Σεπτεμβρίου 2002, το εν λόγω τελευταίο οικονομικό έτος διήρκεσε από 1ης Ιουλίου 2001 έως τις 30 Ιουνίου 2002 (στο οποίο αντιστοιχεί κύκλος εργασιών ύψους 1 607 946,90 ευρώ) και όχι από 1ης Ιουλίου 2000 έως τις 30 Ιουνίου 2001, περίοδος η οποία εντούτοις ελήφθη υπόψη με την Απόφαση.
- 171 Με το υπόμνημα αντικρούσεως, η Επιτροπή παραδέχεται ότι οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 δεν παρέχουν πλήρη απάντηση στο ερώτημα ποια στοιχεία πρέπει, καταρχήν, να λαμβάνει υπόψη ως αφετηρία. Με το υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή αναγνωρίζει, επίσης, ότι η περίοδος από 1ης Ιουλίου 2001 έως τις 30 Ιουνίου 2002 είναι καταλληλότερη ως έτος αναφοράς από εκείνη που ελήφθη υπόψη με την Απόφαση.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 172 Στις 24 Ιουλίου 2009, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2009) 5810 τελικό, με την οποία τροποποίησε την Απόφαση σε σχέση με την αξία των πωλήσεων που έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου το οποίο

επιβλήθηκε στις εταιρείες Gosselin και Portielje (βλ. σκέψη 19 ανωτέρω). Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή δέχθηκε ως έτος αναφοράς την περίοδο από 1ης Ιουλίου 2001 έως τις 30 Ιουνίου 2002, και, κατ' επέκταση ως σχετικό κύκλο εργασιών το ποσό των 1 607 946 ευρώ. Συνεπώς, το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην Gosselin μειώθηκε σε 3,28 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων ποσό 270 000 ευρώ βαρύνει από κοινού και αλληλεγγύως την Portielje.

- 173 Στο μέτρο που η Επιτροπή αναγνώρισε τη βασιμότητα του τρίτου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως και, ως εκ τούτου, τροποποίησε την Απόφαση, παρέλκει η απάντηση στο συγκεκριμένο σκέλος του λόγου αυτού.
- 174 Καθόσον έχει ήδη μειωθεί η διάρκεια της παραβάσεως σε 7 έτη και 6 μήνες (βλ. σκέψη 168 ανωτέρω), πρέπει να μειωθεί το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην Gosselin σε 2,32 εκατομμύρια ευρώ (κατόπιν πολλαπλασιασμού του διορθωμένου κύκλου εργασιών με τους συντελεστές 0,17 και 7,5 και κατόπιν προσαυξήσεως με το πρόσθετο ποσό για αποτρεπτικούς λόγους).

Επί των ελαφρυντικών περιστάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 175 Οι προσφεύγουσες εκτιμούν ότι, με την Απόφαση, η Επιτροπή εσφαλμένως απορρίπτει την εφαρμογή ελαφρυντικής περιστάσεως λόγω της μειωμένης συμμετοχής και του ασήμαντου ρόλου της Gosselin. Συναφώς, διατείνονται, πρώτον, ότι η Gosselin δεν ενεπλάκη στη δημιουργία της συμπράξεως και δεν μετείχε στις συμφωνίες περί των τιμών. Η προβαλλόμενη συμμετοχή της σε συμφωνίες περί προμηθειών ήταν όλως περιορισμένη και σποραδική.

- 176 Δεύτερον, φρονούν ότι με την Απόφαση ουδόλως αποδεικνύεται ότι η Gosselin γνώριζε ή όφειλε οπωσδήποτε να γνωρίζει ότι οι ενέργειές της εντάσσονταν σε συνολικό σχέδιο, το οποίο κάλυπτε το σύνολο των συστατικών στοιχείων της συμπράξεως. Επιπροσθέτως, αμφισβητούν ότι η ενδεχόμενη ευθύνη τους για την παράβαση στο σύνολό της αρκεί για τον αποκλεισμό ελαφρυντικών περιστάσεων λόγω ακριβώς του όλως περιορισμένου ρόλου ορισμένης επιχειρήσεως.
- 177 Τρίτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι οι επιφορτισμένες με μετακομίσεις επιχειρήσεων και οργανισμών υπηρεσίες είχαν πλήρη γνώση της αρχής των ΠΔ, την οποία θεωρούσαν ως μέσο για την ευχερή διεκπεραίωση των διοικητικών φακέλων των μετακομίσεων. Καθώς επρόκειτο για πρακτική την οποία δεν απέκρυσαν οι οικείες εταιρείες μετακομίσεων, οι επιφορτισμένες με τις μετακομίσεις υπηρεσίες πρέπει να γνώριζαν την ύπαρξη ΠΔ. Όσον αφορά την Gosselin, στη δικογραφία περιλαμβάνεται ως παράδειγμα μια περίπτωση αρμοδίου κοινοτικού υπαλλήλου για την υπογραφή συμβάσεως διεθνούς μετακομίσεως ο οποίος ζήτησε ΠΔ.
- 178 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα αυτά.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 179 Από την Απόφαση προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν δέχθηκε καμία ελαφρυντική περίπτωση. Εντούτοις, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η Gosselin δεν ενεπλάκη στη δημιουργία της συμπράξεως και δεν μετείχε στις συμφωνίες περί των τιμών (πρώτη αιτίαση), ότι η Gosselin δεν γνώριζε ότι οι εν λόγω ενέργειες εντάσσονταν σε συνολικό σχέδιο (δεύτερη αιτίαση), και ότι ορισμένοι υπάλληλοι της Επιτροπής γνώριζαν την πρακτική των ΠΔ (τρίτη αιτίαση).

— Επί της πρώτης και της δεύτερης αιτιάσεως

- 180 Πρώτον, όσον αφορά το επιχείρημα ότι η Gosselin δεν ενεπλάκη στη δημιουργία της συμπράξεως και δεν μετείχε στις γραπτές συμφωνίες, διαπιστώνεται ότι η πρώτη αποδεδειγμένη συμμετοχή της στην υλοποίηση της συμφωνίας περί προμηθειών ανατρέχει κατ' ουσίαν στο έτος 1992, καίτοι οι εν λόγω πρακτικές καθιερώθηκαν τη δεκαετία του 80. Εντούτοις, το στοιχείο αυτό είναι λυσιτελές μόνο στο πλαίσιο εξετάσεως του αν μια επιχείρηση πρωτοστατούσε ή ήταν υποκινήτρια, γεγονός το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ως επιβαρυντική περίσταση, βάσει της παραγράφου 28 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006. Αντιθέτως, η μη ενεργής συμμετοχή στην υλοποίηση των επίμαχων αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ρυθμίσεων δεν συνιστά, αυτή καθαυτή, ελαφρυντική περίσταση.
- 181 Δεύτερον, όσον αφορά την προβαλλόμενη όλως περιορισμένη συμμετοχή της στην παράβαση, δεν αμφισβητείται ότι η Gosselin ουδέποτε μετείχε στις γραπτές συμφωνίες περί καθορισμού τιμών ή στις συσκέψεις με αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού σκοπό.
- 182 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, βάσει της τρίτης περιπτώσεως της παραγράφου 29 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006, προκειμένου να επωφεληθεί από οποιαδήποτε μείωση του προστίμου λόγω ελαφρυντικών περιστάσεων, η οικεία επιχείρηση πρέπει να «αποδε[ίξει] ότι η συμμετοχή της στην παράβαση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και, κατά συνέπεια ότι, κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία συμμετείχε στην παράνομη συμφωνία, απείχε κατ' ουσία από την εφαρμογή αυτής, ακολουθώντας ανταγωνιστική συμπεριφορά στην αγορά». Όμως, οι εν λόγω προϋποθέσεις δεν πληρούνται εν προκειμένω.
- 183 Εντούτοις, από τη χρήση του όρου «όπως» προκύπτει ότι η απαρίθμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων στην παράγραφο 29 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 είναι ενδεικτική. Εξάλλου, όπως διαπιστώθηκε στο πλαίσιο εξέτασεως του τετάρτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του δεύτερου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, οι ιδιαίτερες περιστάσεις εν προκειμένω, όπως η συμμετοχή

ή μη μιας επιχειρήσεως σε όλα τα συστατικά στοιχεία της παραβάσεως, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, αν όχι κατά την εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως, τουλάχιστον στο πλαίσιο αναπροσαρμογής του βασικού ποσού βάσει ελαφρυντικών ή επιβαρυντικών περιστάσεων. Συγκεκριμένα, η υποχρέωση αυτή ήταν ένας από τους λόγους για τους οποίους το Δικαστήριο δέχθηκε ότι η έννοια της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως δεν αντιφάσκει προς την αρχή κατά την οποία η ευθύνη για τις παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού έχει προσωποπαγή χαρακτήρα (απόφαση Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, προπαρατεθείσα στη σκέψη 76, σκέψη 84). Τα κριτήρια που προβλέπονται στην τρίτη περίπτωση της εν λόγω παραγράφου 29 δεν μπορούν να εγγυηθούν από μόνα τους τη δυνατότητα αυτή. Ως εκ τούτου, πρέπει να εκτιμηθούν οι ιδιαίτερες περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως.

¹⁸⁴ Συναφώς, δεν αμφισβητείται η εξέλιξη της επίμαχης παραβάσεως με την πάροδο του χρόνου. Οι γραπτές συμφωνίες εφαρμόστηκαν κατά το πρώτο στάδιο της παραβάσεως από το 1984 έως τις αρχές της δεκαετίας του 90 και εγκαταλείφθηκαν στη συνέχεια. Το δεύτερο στάδιο της παραβάσεως χαρακτηρίζεται από τη χρήση των ΠΔ και των προμηθειών. Ως εκ τούτου, το ποσοστό της αξίας των πωλήσεων που πρέπει να ληφθεί υπόψη βάσει της παραγράφου 19 των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 θα μπορούσε, κατ' αρχήν, να διαφοροποιηθεί με την πάροδο του χρόνου. Το γεγονός αυτό θα μπορούσε, επίσης, να δικαιολογήσει μείωση του προστίμου λόγω ελαφρυντικών περιστάσεων.

¹⁸⁵ Πάντως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι συμπεριφορές στις οποίες μετείχε η Gosselin δεν συνιστούν λιγότερο σοβαρές παραβάσεις από τις γραπτές συμφωνίες περί καθορισμού τιμών ή περί ad hoc καθορισμού των τιμών συγκεκριμένων μετακομίσεων. Ειδικότερα, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Gosselin, οι ΠΔ και οι προμήθειες είχαν, επίσης, συνέπειες επί των τιμών (βλ. σκέψεις 67 επ. ανωτέρω). Ομοίως, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, το γεγονός ότι η Gosselin δεν μετείχε σε συσκέψεις έχουσες αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού σκοπό, οι οποίες δεν διοργανώνονταν πλέον κατά τον χρόνο συμμετοχής της στη σύμπραξη, είναι άνευ σημασίας για την εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως, διότι η σύμπραξη λειτούργησε με μηχανισμούς που καθιστούσαν αλυσιτελείς τις εν λόγω συσκέψεις.

- 186 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή μπορούσε να ορίσει ενιαίο ποσοστό για όλη τη διάρκεια της ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως και να μη λάβει υπόψη ως ελαφρυντική περίσταση την εξέλιξη της εν λόγω παραβάσεως με την πάροδο του χρόνου.
- 187 Τρίτον, πρέπει να γίνει δεκτό ότι είναι ακριβής η αιτίαση των προσφευγουσών κατά την οποία, για να απορριφθεί μια ελαφρυντική περίπτωση λόγω του περιορισμένου ρόλου ορισμένης επιχειρήσεως, δεν αρκεί η ενδεχόμενη ευθύνη της για ενιαία και διαρκή παράβαση. Εντούτοις, το γεγονός ότι η Gosselin δεν γνώριζε το συνολικό σχέδιο της συμπράξεως δεν συνιστά ελαφρυντική περίπτωση. Το επιχείρημα αυτό θα ήταν λυσιτελές αν οι προσφεύγουσες είχαν σκοπό να αμφισβητήσουν τη διαπίστωση ενιαίας και διαρκούς παραβάσεως, αιτίαση την οποία όμως δεν προέβαλαν.
- 188 Συνεπώς πρέπει να απορριφθούν οι εν λόγω αιτιάσεις.

— Επί της τρίτης αιτιάσεως

- 189 Όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από το γεγονός ότι η Επιτροπή γνώριζε την πρακτική των ΠΔ, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η παράγραφος 29, τελευταία περίπτωση, των κατευθυντήριων γραμμών του 2006 προβλέπει ότι «[τ]ο βασικό ποσό του προστίμου θα μπορεί να μειωθεί [...] όταν η αντια ανταγωνιστική συμπεριφορά επετράπη ή ενθαρρύνθηκε από τις δημόσιες αρχές ή με νομοθετικά μέτρα».
- 190 Εντούτοις, η δικογραφία δεν περιέχει κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει ότι η Επιτροπή, ως θεσμικό όργανο, επέτρεψε, ενθάρρυνε ή ζήτησε ΠΔ. Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή δεν είχε κανένα λόγο να ενθαρρύνει ή να ανεχθεί το σύστημα των ΠΔ, διότι τούτο έθιγε τα συμφέροντά της. Το γεγονός ότι ορισμένοι υπάλληλοι μπορεί να ζήτησαν ΠΔ για μετακομίσεις των οποίων οι δαπάνες θα τους αποδίδονταν από

την Επιτροπή δεν σημαίνει ότι το θεσμικό όργανο γνώριζε την εν λόγω πρακτική, ούτε ότι μετείχε σε αυτή, διότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των υπαλλήλων της Επιτροπής και της Επιτροπής ως θεσμικού οργάνου. Το πρόσωπο που έρχεται σε επαφή με την επιχείρηση η οποία πραγματοποιεί την μετακόμιση δεν είναι το ίδιο ο πραγματικός πελάτης των εταιρειών μετακομίσεων. Πραγματικός πελάτης είναι το θεσμικό όργανο ή η επιχείρηση για την οποία εργάζεται το πρόσωπο αυτό και η οποία αναλαμβάνει να καταβάλει τις δαπάνες μετακομίσεως.

- 191 Ακόμη και αν υποτεθεί ότι υπάλληλος θεσμικού οργάνου ζήτησε ΠΔ, η Gosselin όφειλε να γνωρίζει ότι τέτοιου είδους αιτήματα δεν μπορούν να υποβληθούν στο όνομα ή κατ' εντολή θεσμικών οργάνων, διότι είναι προδήλως αντίθετα προς τα οικονομικά συμφέροντά τους. Συγκεκριμένα, η απαίτηση προσκομίσεως δύο ή τριών προσφορών αποσκοπεί ακριβώς στο να διασφαλίσει την ύπαρξη ενός κατ' ελάχιστον επιπέδου ανταγωνισμού και να αποτρέψει την εκ μέρους μιας και μόνον επιχειρήσεως μετακομίσεως δυνατότητα μονομερούς καθορισμού της τιμής μιας μετακομίσεως.
- 192 Επιπροσθέτως, μόνον η γνώση της αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς δεν συνεπάγεται ότι η εν λόγω συμπεριφορά «επετράπη ή ενθαρρύνθηκε» σιωπηρώς από την Επιτροπή, κατά την έννοια της παραγράφου 29, τελευταία περίπτωση, των κατευθυντήριων γραμμών του 2006. Τυχόν αδράνεια δεν μπορεί, κατ' ουσία, να εξομοιωθεί με θετική ενέργεια όπως η έγκριση ή η ενθάρρυνση.
- 193 Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα επιχειρήματα της Gosselin αφορούν μόνον τις ΠΔ. Όμως, η πρακτική των ΠΔ είναι μόνο ένα εκ των στοιχείων που συνθέτουν μια ενιαία και διαρκή παράβαση. Τα προβληθέντα επιχειρήματα δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να δικαιολογήσουν την καταβολή προμηθειών.
- 194 Ως εκ τούτου, πρέπει να απορριφθούν η εν λόγω αιτίαση και το τελευταίο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.

4. Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, οι οποίοι αντλούνται από προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως

¹⁹⁵ Ο λόγος αυτός προβλήθηκε επικουρικώς και έχει δύο σκέλη.

Επιχειρήματα των διαδίκων

¹⁹⁶ Πρώτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, ακόμη και αν δεν γίνουν δεκτά τα επιχειρήματα που προέβαλαν συναφώς στο πλαίσιο των ανωτέρω λόγων ακυρώσεως, το άρθρο 2, στοιχείο ε', της Αποφάσεως πρέπει να ακρωθεί λόγω προσβολής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, διότι η Επιτροπή ουδόλως λαμβάνει υπόψη, κατά τον καθορισμό του προστίμου, την αντικειμενική και ποιοτική διαφορά μεταξύ της συμπεριφοράς της και της συμπεριφοράς των εταιρειών μετακομίσεων που μετείχαν στην «κλασσική» σύμπραξη (Arthur Pierre, Interdean, Transworld και Ziegler).

¹⁹⁷ Δεύτερον, κατά την άποψη των προσφευγουσών, αν δεν γίνουν δεκτά τα επιχειρήματα που προέβαλαν συναφώς στο πλαίσιο των ανωτέρω λόγων ακυρώσεως, τούτο θα έχει ως αποτέλεσμα την άνιση μεταχείριση της Gosselin, κατά τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων για τον υπολογισμό του προστίμου, χωρίς τούτο να δικαιολογείται αντικειμενικώς.

¹⁹⁸ Η Επιτροπή παραπέμπει στις παρατηρήσεις της στο πλαίσιο των ανωτέρω λόγων ακυρώσεως.

Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου

- 199 Το πρώτο σκέλος του συγκεκριμένου τελευταίου λόγου ακυρώσεως είναι αρρήκτως συνδεδεμένο με τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin και έχει, κατ’ ουσίαν, ήδη εξετασθεί (βλ. σκέψεις 134 επ. ανωτέρω).
- 200 Δεδομένου ότι η Επιτροπή αναγνώρισε τη βασιμότητα του τρίτου σκέλους του δεύτερου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, σχετικά με την αξία των πωλήσεων, παρέλκει η εξέταση του δεύτερου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, το οποίο προβλήθηκε όλως επικουρικά.
- 201 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι πρέπει να ακυρωθεί η Απόφαση όσον αφορά την Portielje (σκέψη 59 ανωτέρω) και στο μέτρο που διαπιστώνει ότι η Gosselin μετείχε σε παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 30 Οκτωβρίου 1993 έως τις 14 Νοεμβρίου 1996 (σκέψη 168 ανωτέρω). Επιπροσθέτως, παρέλκει η εξέταση του σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως που αφορά την αξία των πωλήσεων η οποία έπρεπε να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στην Gosselin (σκέψη 173 ανωτέρω). Το ποσό του προστίμου αυτού πρέπει, συνεπώς, να μειωθεί σε 2,32 εκατομμύρια ευρώ (σκέψη 174 ανωτέρω). Κατά τα λοιπά πρέπει να απορριφθεί η προσφυγή στην υπόθεση T-208/08.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 202 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε στην υπόθεση T-209/08, πρέπει να καταδικασθεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της Portielje. Στην υπόθεση T-208/08, κάθε διάδικος ηττήθηκε μερικώς και εκδόθηκε απόφαση περί μερικής καταργήσεως της δίκης. Ως εκ τούτου πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 87,

παράγραφοι 3 και 6, του Κανονισμού Διαδικασίας, κάθε διάδικος να φέρει τα δικαστικά έξοδά του στην υπόθεση αυτή.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Στην υπόθεση T-208/08, ακυρώνει την απόφαση C(2008) 926 τελικό της Επιτροπής, της 11ης Μαρτίου 2008, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 [ΕΚ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (Υπόθεση COMP/38.543 — Υπηρεσίες διεθνών μετακομίσεων), στο μέτρο που διαπιστώνει ότι η Gosselin Group NV μετείχε σε παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, κατά την περίοδο από τις 30 Οκτωβρίου 1993 έως τις 14 Νοεμβρίου 1996.
- 2) Καθορίζει το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην Gosselin Group με το άρθρο 2 της αποφάσεως C(2008) 926, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση C(2009) 5810 τελικό της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 2009, στο ποσό των 2,32 εκατομμυρίων ευρώ.
- 3) Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.

- 4) Στην υπόθεση Τ-209/08, ακυρώνει την απόφαση C(2008) 926, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση C(2009) 5810, στο μέτρο που αφορά την Stichting Administratiekantoor Portielje.**

- 5) Στην υπόθεση Τ-208/08, κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του.**

- 6) Στην υπόθεση Τ-209/08, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει τα δικαστικά έξοδα.**

Παπασάββας

Wahl

Dittrich

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Ιουνίου 2011.

(υπογραφές)

Περιεχόμενα

Ιστορικό	II - 3649
1. Αντικείμενο της διαφοράς	II - 3649
2. Προσφεύγουσες	II - 3650
3. Διοικητική διαδικασία	II - 3650
4. Απόφαση	II - 3651
Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων	II - 3655
Σκεπτικό	II - 3657
1. Επί του πρώτου και του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje, οι οποίοι αντλούνται από παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ	II - 3658
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 3658
Επιχειρήματα της Portielje	II - 3658
Επιχειρήματα της Επιτροπής	II - 3660
Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου	II - 3660
Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως	II - 3661
Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως	II - 3664
2. Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του πρώτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, οι οποίοι αντλούνται από παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ	II - 3667
Επί του προβαλλομένου μη αισθητού περιορισμού του ανταγωνισμού	II - 3668
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 3668
Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου	II - 3669

- Επί της προβαλλομένης ελλείψεως οποιουδήποτε περιορισμού του ανταγωνισμού ..... II - 3669
- Επί της αποδείξεως αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων ..... II - 3671
- Επί της ευθύνης για τις γραπτές συμφωνίες ..... II - 3672
- Επί του προβαλλομένου μη αισθητού επηρεασμού των συναλλαγών μεταξύ κρατών μελών ..... II - 3673
- Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 3673
- Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ..... II - 3675
  - Επί του διασυννοριακού χαρακτήρα ..... II - 3678
  - Επί του ορίου των 40 εκατομμυρίων ευρώ ..... II - 3679
  - Επί του ορίου του 5% ..... II - 3680
- 3. Επί του τετάρτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του δευτέρου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin με σκοπό τη μείωση του προστίμου .. II - 3683
- Επί της βαρύτητας της παραβάσεως ..... II - 3684
- Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 3684
- Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ..... II - 3684
  - Επί της υποχρέωσης συνεκτιμήσεως όλων των σχετικών εν προκειμένω περιστάσεων ..... II - 3685
  - Επί της προβαλλομένης σημαντικής ποιοτικής διαφοράς ..... II - 3687
- Επί της διάρκειας της παραβάσεως ..... II - 3692
- Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 3692
- Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ..... II - 3693
- Επί της αξίας των πωλήσεων που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό του βασικού ποσού ..... II - 3698
- Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 3698
- Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου ..... II - 3698

Επί των ελαφρυντικών περιστάσεων	II - 3699
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 3699
Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου	II - 3700
— Επί της πρώτης και της δεύτερης αιτιάσεως	II - 3701
— Επί της τρίτης αιτιάσεως	II - 3703
4. Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Portielje και του τρίτου λόγου ακυρώσεως που προέβαλε η Gosselin, οι οποίοι αντλούνται από προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως	II - 3705
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 3705
Εκτίμηση του Γενικού Δικαστηρίου	II - 3706
Επί των δικαστικών εξόδων	II - 3706